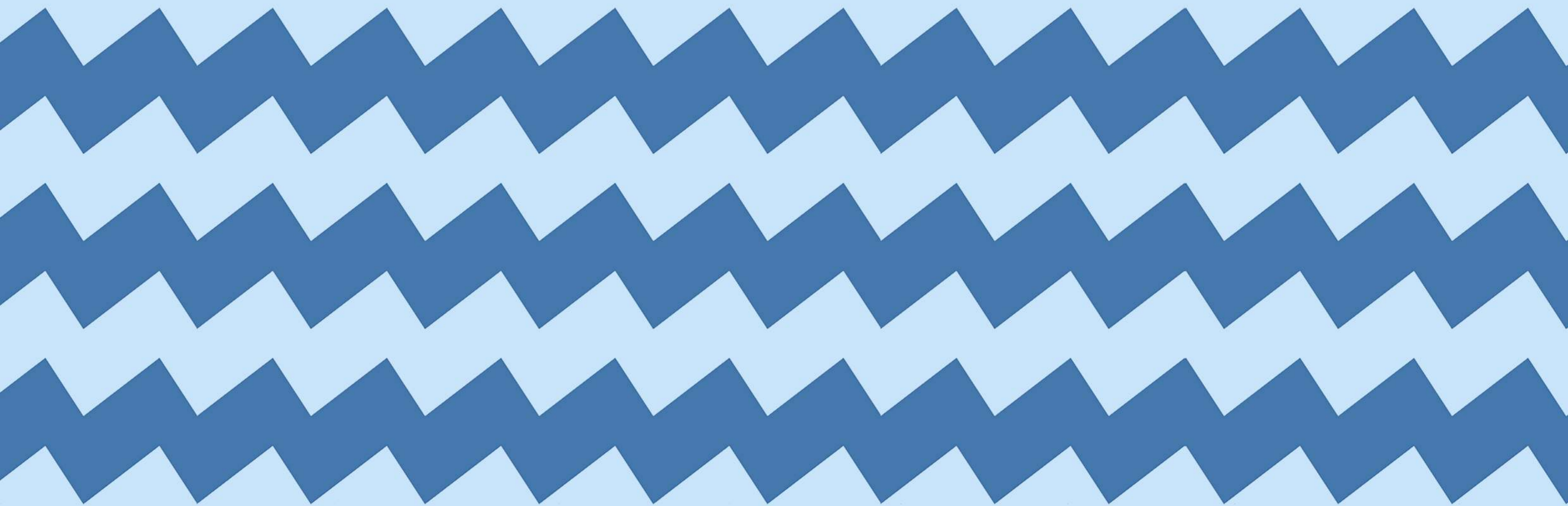

Expositie

Waterrijk Eindhoven

Keizersgracht, Eindhoven 1918

Watermolens in Eindhoven

Collse watermolen.

De Collse molen werd voor het eerst in 1337 vermeld als ban- of dwangwatermolen van de Heer van Cuijk en Mierlo. Een banmolen betekent dat de bewoners van een bepaald gebied verplicht waren, op straffe van een boete, om daar hun koren te laten malen. Het is een onderslagmolen die bij een restauratie in het einde van de 20e eeuw weer geheel operationeel is gemaakt en voorzien is van twee raderen. Het huidige molenhuis dateert waarschijnlijk uit de 18e eeuw, misschien uit dezelfde bouwperiode als het molenaarshuis dat in 1787 werd gebouwd. De linkermolen is altijd in gebruik geweest als korenmolen. Die in het andere gebouw was een oliemolen die olie moest slaan uit koolzaad.

De Collse molen werd in 1884 geschilderd door Vincent van Gogh.

Een groep vrijwilligers draagt zorg voor het in stand houden van dit eeuwenoude monument. Drie leden zijn gediplomeerd molenaar. Zij stellen in principe iedere zaterdagochtend de korenmolen in bedrijf. In de oliemolen wordt iedere 2e en 4e zaterdag van de maand lijnolie 'geslagen'.

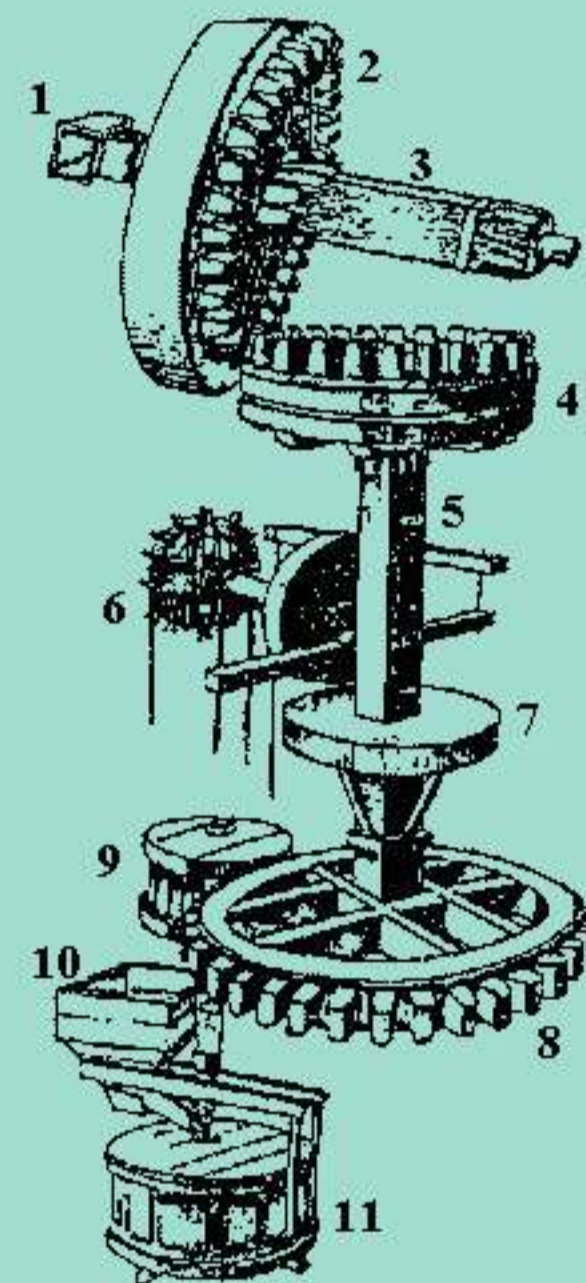

De Stratumse watermolen was een watermolen op de Dommel, die voor het eerst vermeld werd in 1340 en lag ten zuiden van de vroegere omwalling van Eindhoven, waar nu het Van Abbemuseum ligt. In 1442 wordt ze als korenmolen vermeld. De Stratumse Watermolen was een banmolen, wat wil zeggen dat men verplicht was het meel op deze molen te malen. De molen was eigendom van de heren van Eindhoven. Toen Filips Willem van Oranje heer van Eindhoven was, werd de molen wel de prinsmolen genoemd.

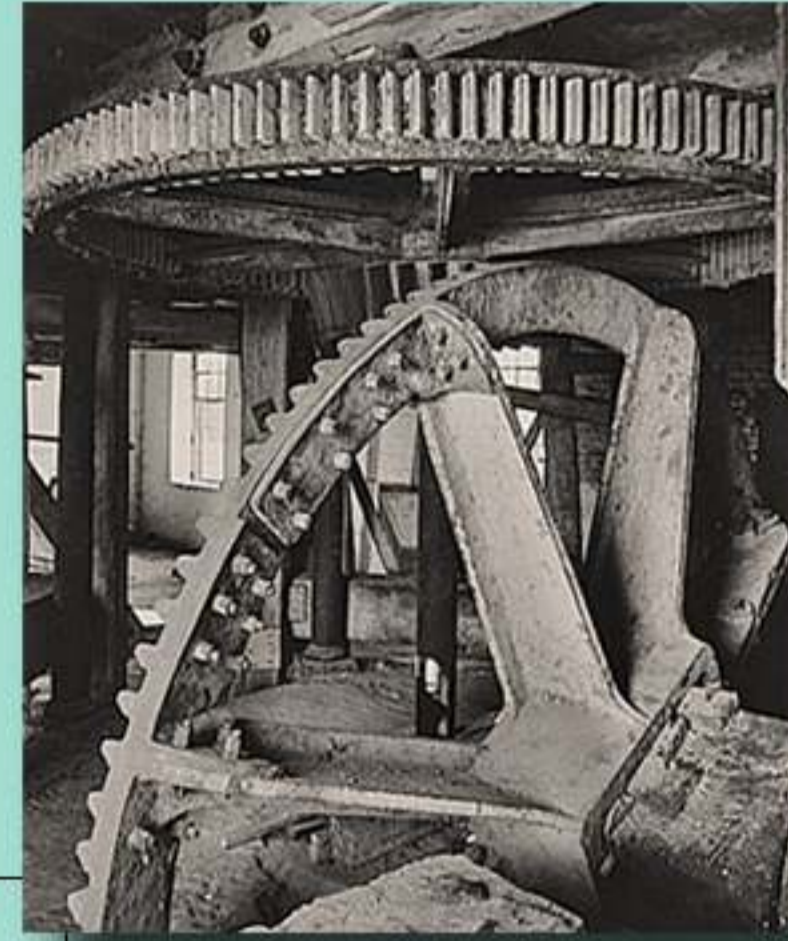

Woenselse watermolen.

Binnenwerk van de Woenselse watermolen.

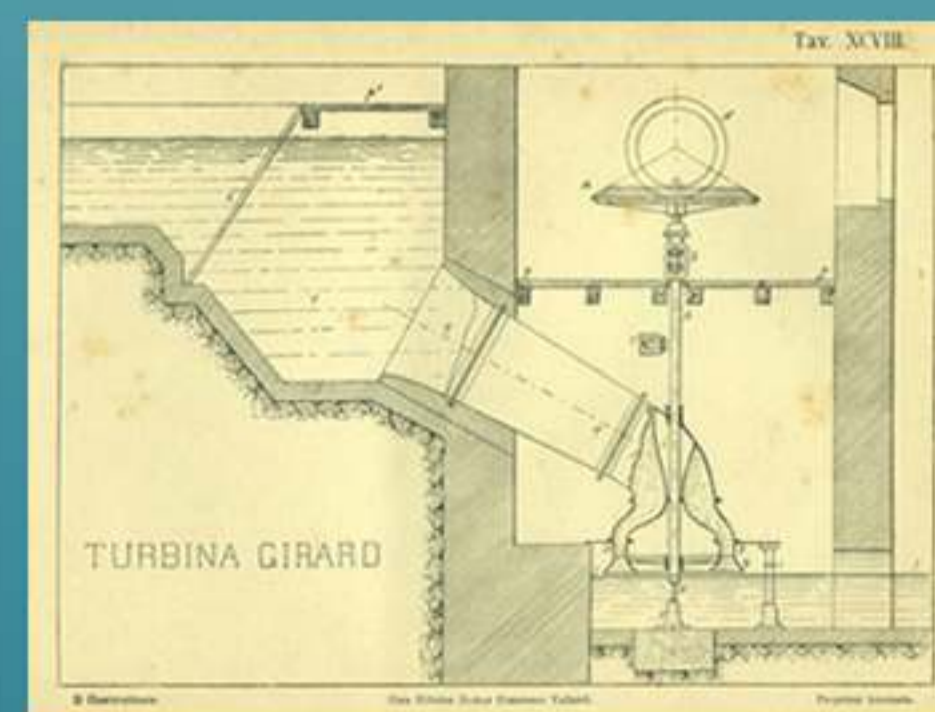
1. askop
2. bovenwiel
3. bovenas
4. bonkelaar
5. koningsspil
6. luiwerk
7. luitafel
8. spoorwiel
9. steenrondsel
10. kaar
11. steenkuip

Een watermolen is een molen die het stromen of vallen van water, bijvoorbeeld in een beek of een rivier, door middel van een waterrad omzet in rotatie-energie, die nuttig kan worden gebruikt voor het malen van graan of het persen van olie. De energie kon ook gebruikt worden voor andere industriële toepassingen: het bewerken van metalen als smeedijzer of koper, het vervaardigen van papier (papiermolen) en in de textielnijverheid, zoals een volmolen. De Eindhovense molens zijn allemaal zogeheten onderslagradmolens. De Woenselse watermolen had zelfs een dubbel onderslagrad en de Stratumse watermolen een turbinerad.

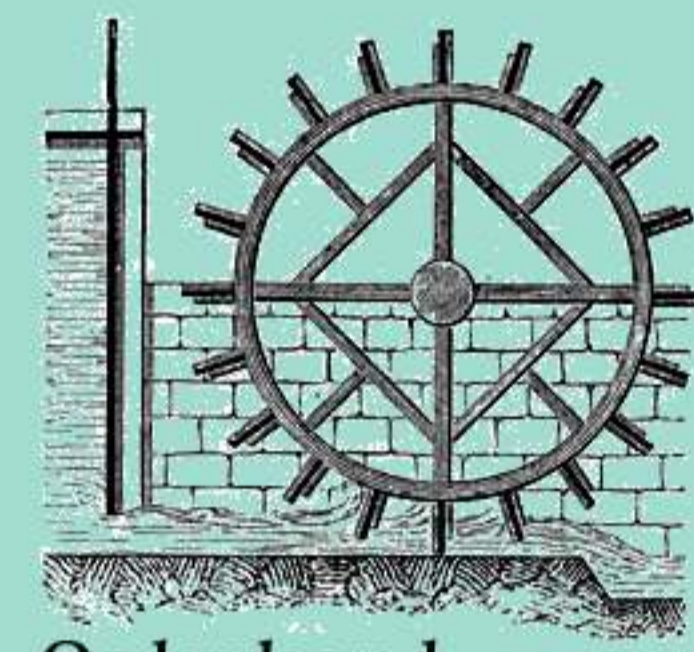
Sloop van de Woenselse watermolen in 1956.

In 1812 werd de watermolen verkocht aan de textielabrikant J.Th. Smits, die deze gebruikte voor de aandrijving van spinnmachines. Daartoe werd een fabrieksgebouw opgericht dat Den Bouw werd genoemd. Dit gebouw brandde af in 1896. De resten ervan werden, samen met de watermolen, gesloopt in 1928. Ook de molenkolk werd toen gedempt. Pas ruim dertig jaar later, in 1928, werden de resten ervan opgeruimd en werd de watermolen gesloopt. Ook de molenkolk werd toen gedempt. Het gebouw van de lakenfabriek werd tot 1929 nog gebruikt als gemeentelijk slachthuis. In 2002 zijn bij de aanleg van een vistrap in de Dommel restanten van paalwerk van de oude molen aangetroffen. Deze zijn tegenwoordig te zien in de tuin van het Van Abbemuseum.

Genneper watermolen.

Onderslagrad.

Bij onderslagmolens stroomt het water onder het rad door. Dit type molen komt vooral voor op de wat grotere beken/kleinere rivieren en is typisch voor waterlopen met een klein verval.

2018, Hans en Annemieke Kalkhoven, de huidige molenaars. Bezoekers zijn elke woensdag-, zaterdag- en zondagmiddag weer welkom in het rijksmonument. Een prachtige molen op een prachtige plek. Foto persbureau van de Meulenhof bv.

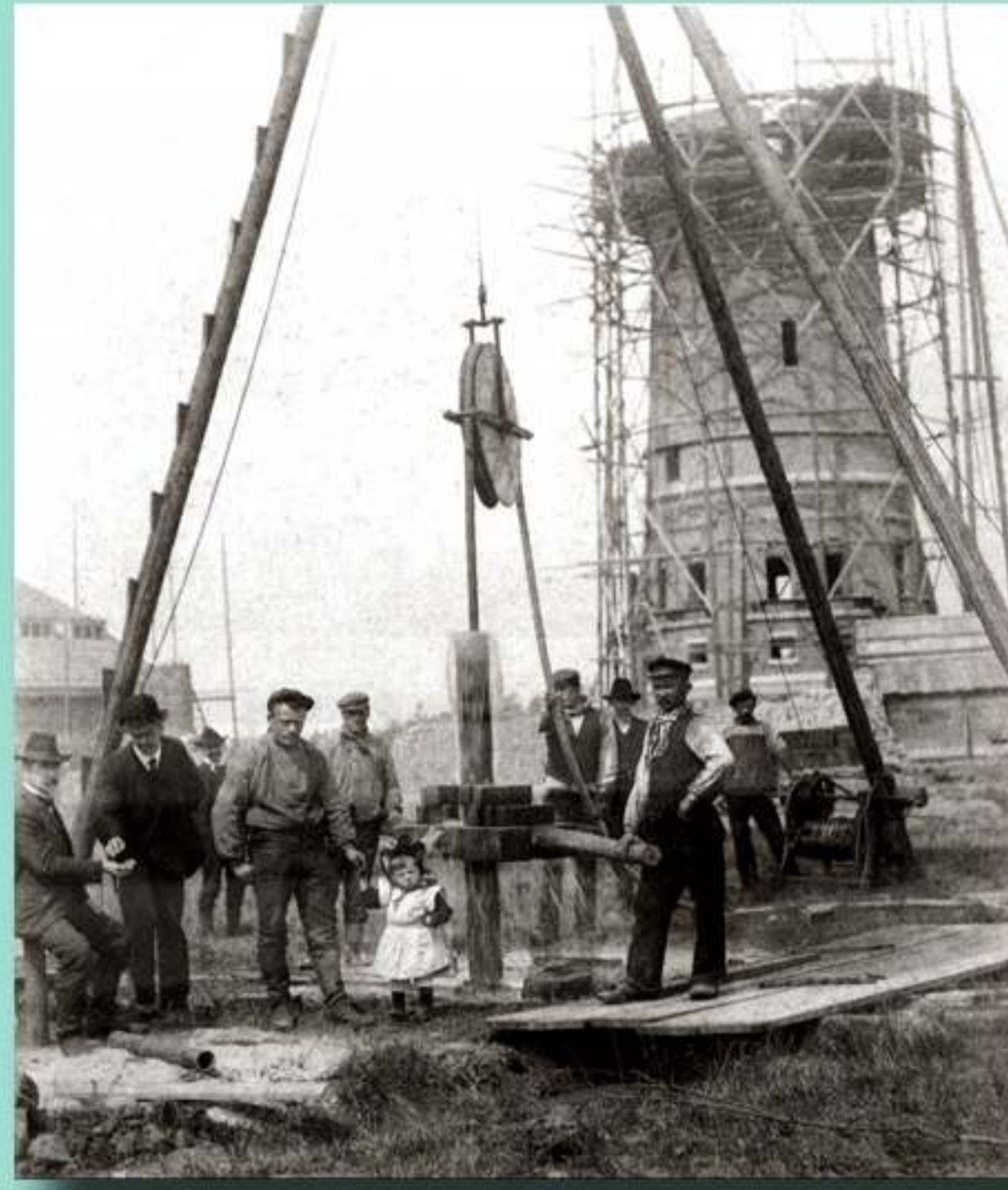

1928, afbraak van de Stratumse of prinsmolen. In 1855 werden de raderen vervangen door de eerste Nederlandse turbine-aandrijving, de Girard-turbine. Dit is een horizontaal draaiend rad. Deze werd gebruikt als aandrijving voor de weverij. Op de foto is het turbinerad te zien.

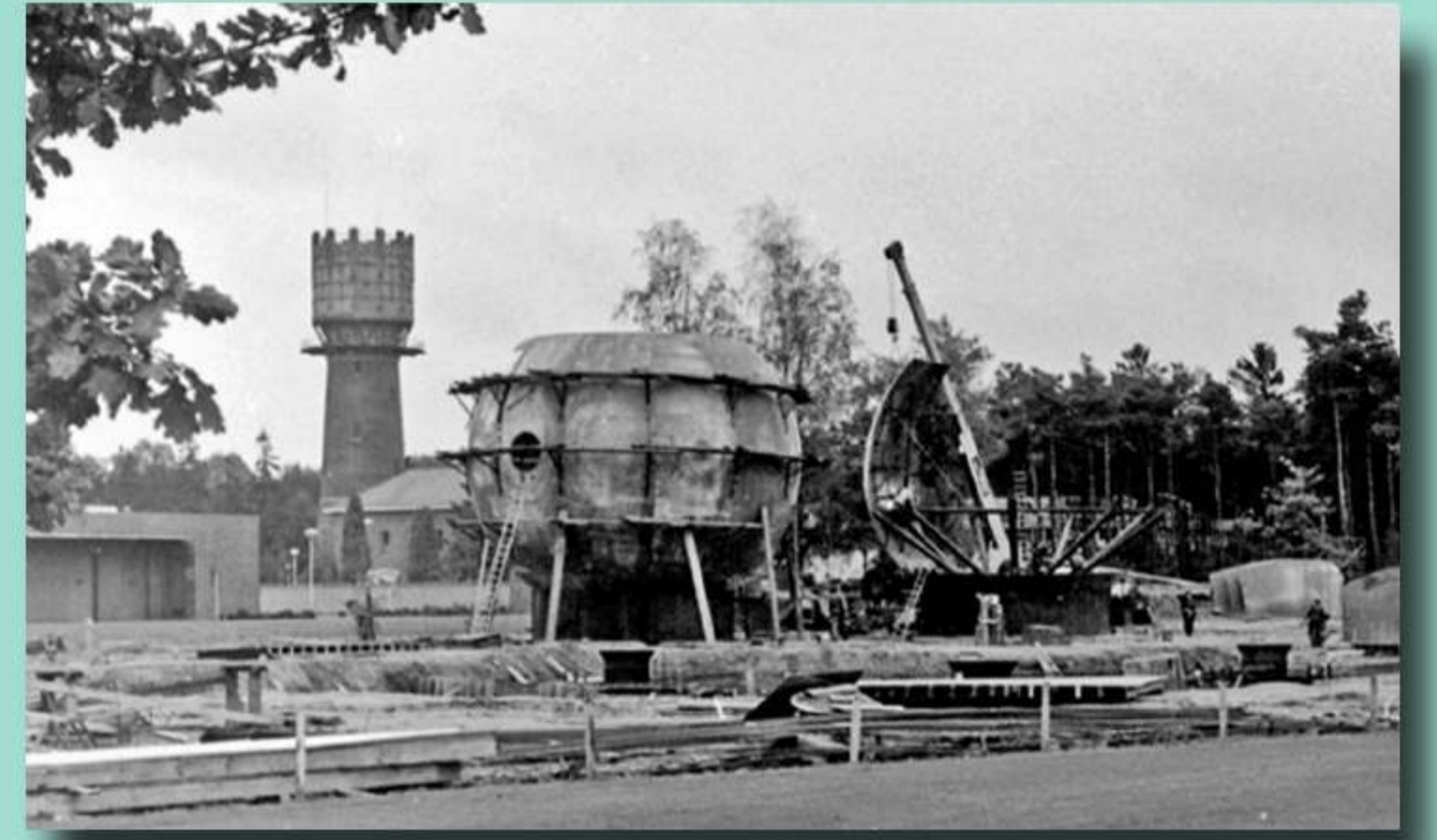
Watertorens

In de tweede helft van de negentiende eeuw nam het aantal klachten over de kwaliteit van het drinkwater (dat men betrok uit putten) in Eindhoven schrikbarend toe. Een kwaliteitsonderzoek in 1890 leverde trieste uitkomsten op, maar acties van de kant van het gemeentebestuur bleven uit. Een nieuw onderzoek in 1899 leidde tot het advies een gemeentelijk waterbedrijf op te richten. Dat advies werd opgevolgd, en in 1900 besloot de gemeenteraad tot de aanleg van een heus waterleidingnet. In 1903 begon men daadwerkelijk met de aanleg van het drinkwaternet, daarbij inbegrepen een watertoren, een machinekamer met ketelhuis, twee dienstwoningen en kantoorruimten, twee stoomketels, twee stoompompinstallaties en een buizenet. Bovendien bepaalde de gemeenteraad dat het waterleidingbedrijf ten minste één uur gaans van het centrum van Eindhoven moest komen. Zo kwamen pompstation en watertoren buiten de grenzen van de toenmalige gemeente Eindhoven te liggen, namelijk in Stratum. Stadsarchitect L.J.P. Kooken maakte het ontwerp van de watertoren en leverde de tekeningen.

1904, de bouw van de watertoren in Stratum. Op de voorgrond een provisorische geslagen waterput.

In 1904 metselde burgemeester P.H. van Mens het Eindhovense gemeentewapen officieel in de in aanbouw zijnde toren. Het jaar daarop werd het drinkwatersysteem feestelijk door commissaris van de koningin Van Voorst tot Voorst in gebruik genomen. De toren doorstond onbeschadigd de Tweede Wereldoorlog. Gebrekkig onderhoud begon de toren echter parten te spelen. Het metselwerk verkrumelde totdat de situatie op een gegeven moment zo belabberd was dat er geen andere keuze overbleef dan afbraak. Daarbij kwam dat eind jaren zestig de capaciteit van de watertoren ook onvoldoende was geworden om aan de steeds groeiende vraag te kunnen voldoen. In 1970 ging men over tot afbraak van de toren en bouw van een nieuwe en veel krachtiger watertoren op nagenoeg dezelfde plaats.

Een foto van een schoorsteenwatertoren. Het bouwsel stond op het Philips fabriekscomplex Strijp S en stamt uit 1917, toen daar de glasfabriek uit 1915 werd uitgebreid.

Een mooie foto van de N.V. Baekers & Raymakers, BaRa textielabriek aan de Steenstraat met eigen watertoren. Boven op de foto draait met een grote boog de tramlijn de Bondstraat in om vandaaruit zijn weg te vervolgen richting Sint Oedenrode.

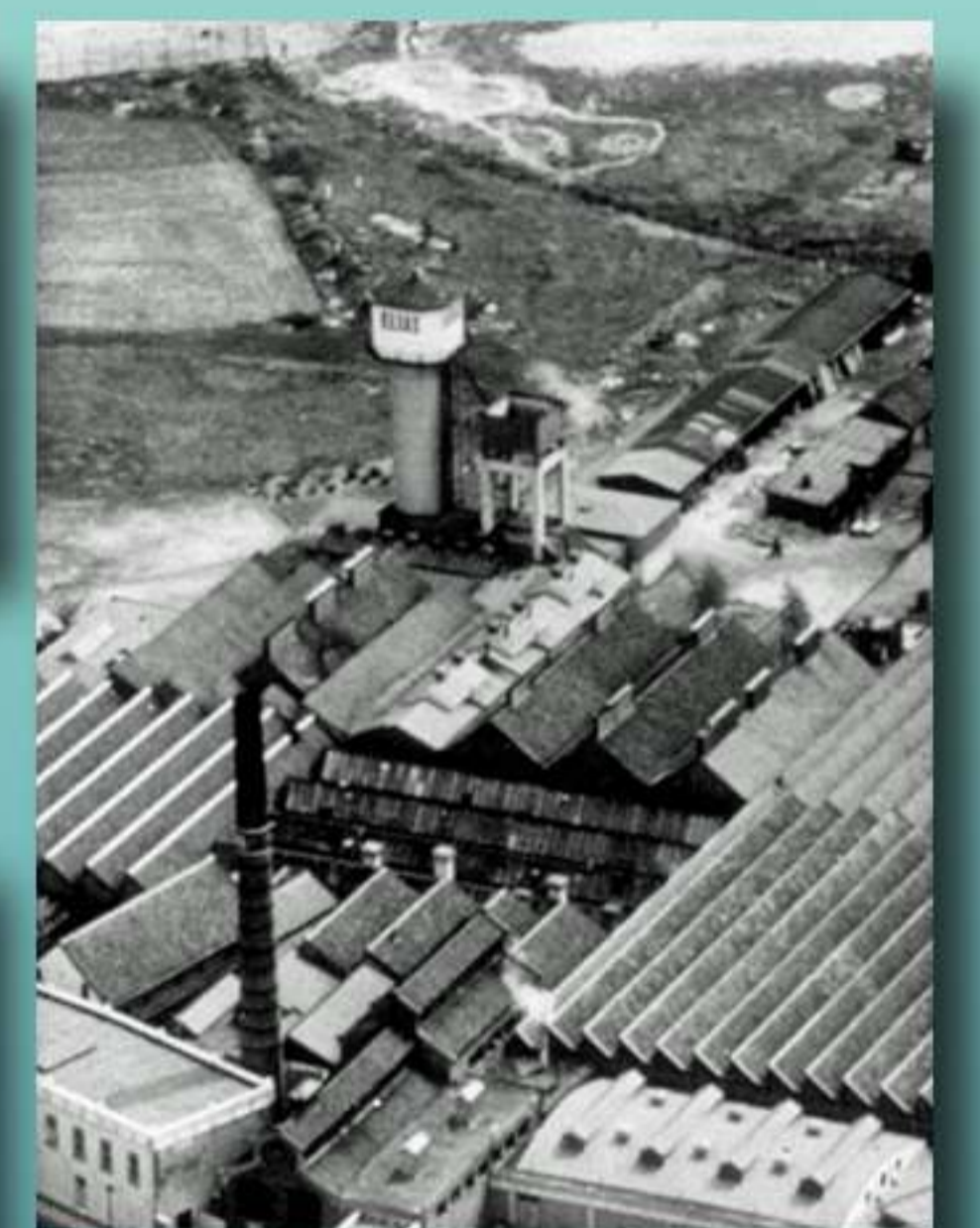
Deze toren, van voor 1911, is de watertoren van Philips, dat zeker tot midden jaren twintig zelf water oppompte dat in deze toren werd opgeslagen. Door de hoogte van de toren stak hij boven de fabriek uit en kon men ook druk op het leidingnet van Philips opbouwen. Het schijnt zelfs dat Philips in de piekuren het waterleidingbedrijf van Eindhoven bijspong omdat zij niet voldoende capaciteit hadden.

De waterreservoirs van rechts de spoorwegen en links de Meijerijse Tramwegmaatschappij

Schouwbroek, deze eerste Eliastoren werd in 1982 d.m.v. explosieven gesloopt.

De twee torens naast elkaar, de tweede toren is na 1950 gesloopt.

De watertoren op het Klokgebouw (1929) maakte onderdeel uit van het gebouw van de Philitefabriek. In 1960 werd de dichte behuizing van de watertoren vervangen door glazen bouwstenen.

De watertoren op het terrein van de Technische Universiteit Eindhoven is ontworpen door architectuurbureau OD 205 en gebouwd in 1967. Ze is te vinden op het terrein van de Technische Universiteit Eindhoven, waar ze verbonden is met het vroegere ketelhuis, dat tegenwoordig het Ceresgebouw heet. De toren heeft een hoogte van 24,4 meter en een waterreservoir met een inhoud van 110 m³.

doorsnede van een bol

watertoren groeit als kool

De bouw van de nieuwe watertoren op het terrein van het waterbedrijf aan de Aalsterweg vordert goed. Het oprichten en stellen van de kolommen heeft inmiddels zijn beslag gekregen. Begin april volgt dan het meest spectaculaire deel van de bouw: het plaatsen van de drie stalen bollen (elk met een doorsnede van tien meter) op die kolommen. Een enorme kraan van bijna 65 meter hoog zal dat karwei moeten klaren. Als alles volgens de planning verloopt zal de toren op 1 mei aanstaande in bedrijf worden gesteld. Met zijn witte bollen zal deze schepping van architect prof. W. G. Quist straks op kilometers afstand de aandacht trekken. Aan „De Ketel”, het personeelsblad van Gemeentebedrijven, ontlent we de hiernaast afgedrukte doorsnede van een bol en het antwoord op de vraag wat nu precies de functie is van een watertoren: „Niet zoals men zou denken, het bewerkstelligen van een constante druk — dit doen de pompen — maar primair het overbruggen van de tijd tussen het eventueel uitvallen van de stroom en het functioneren van de diesels, door het in deze tussentijd, circa drie minuten, verbruiken van de buffervoorraad water, waarvan het gewicht op zich voldoende is voor de druk. Secundair dient de watertoren voor het opvangen van drukverschillen in het net, die ontstaan door een ongelijk afnamepatroon.”

De nieuwe watertoren, een ontwerp van de Rotterdamse architect W.G. Quist, werd in 1971 in gebruik genomen. Vooraf werd er in de werkplaats van Gemeentebedrijven een maquette van gemaakt. Op de foto zijn J. Gering, A. Kup en G. Bakers bezig met de afronding van de uiteindelijke maquette

Kogelreservoir. Theoretisch is de bolvorm ideaal voor een gesloten reservoir. De bol heeft immers de grootste inhoud bij het kleinste oppervlak. De ondersteuning is echter gecompliceerd en daardoor kostbaar. Hier is de draagconstructie deels in het reservoir aangebracht.

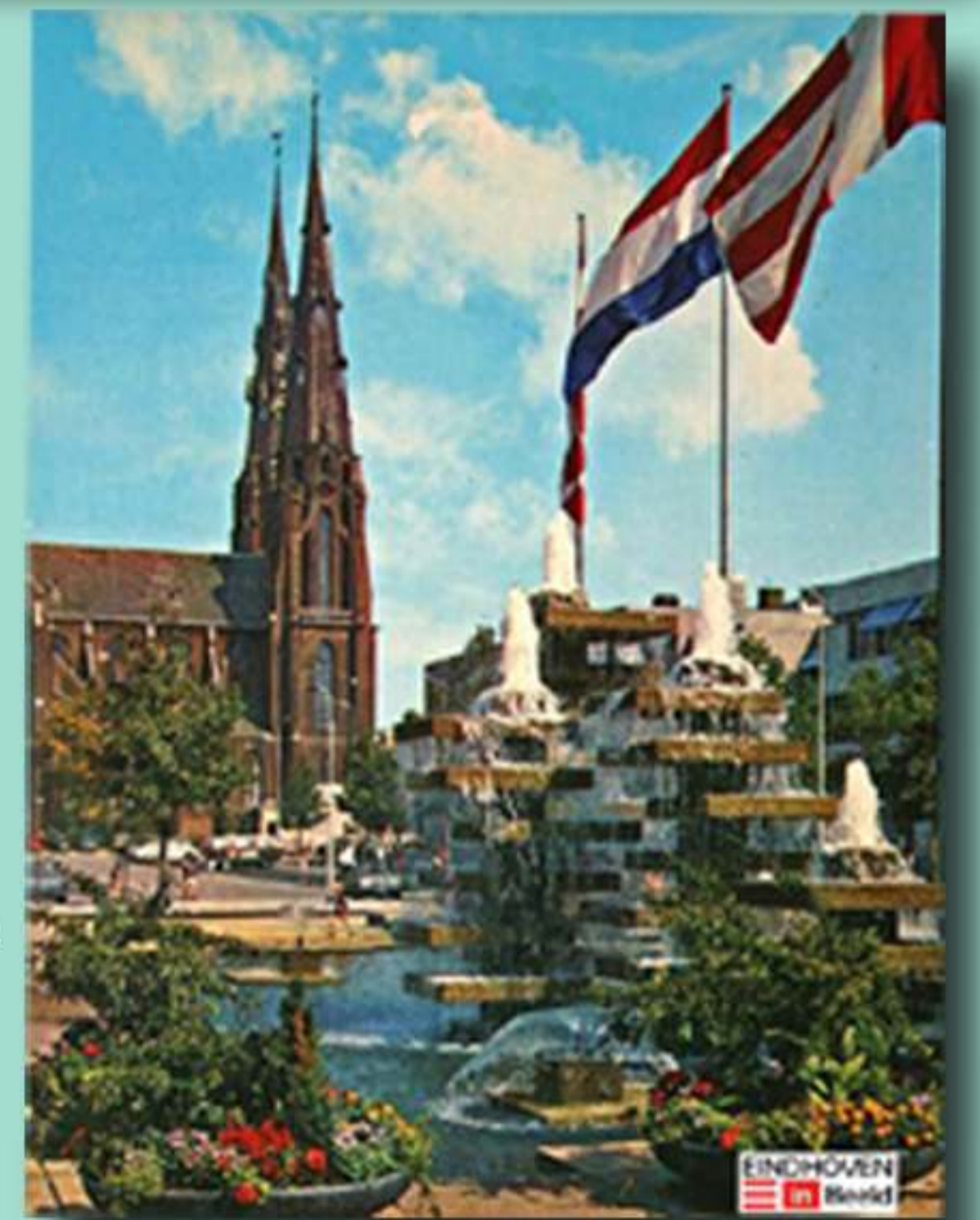
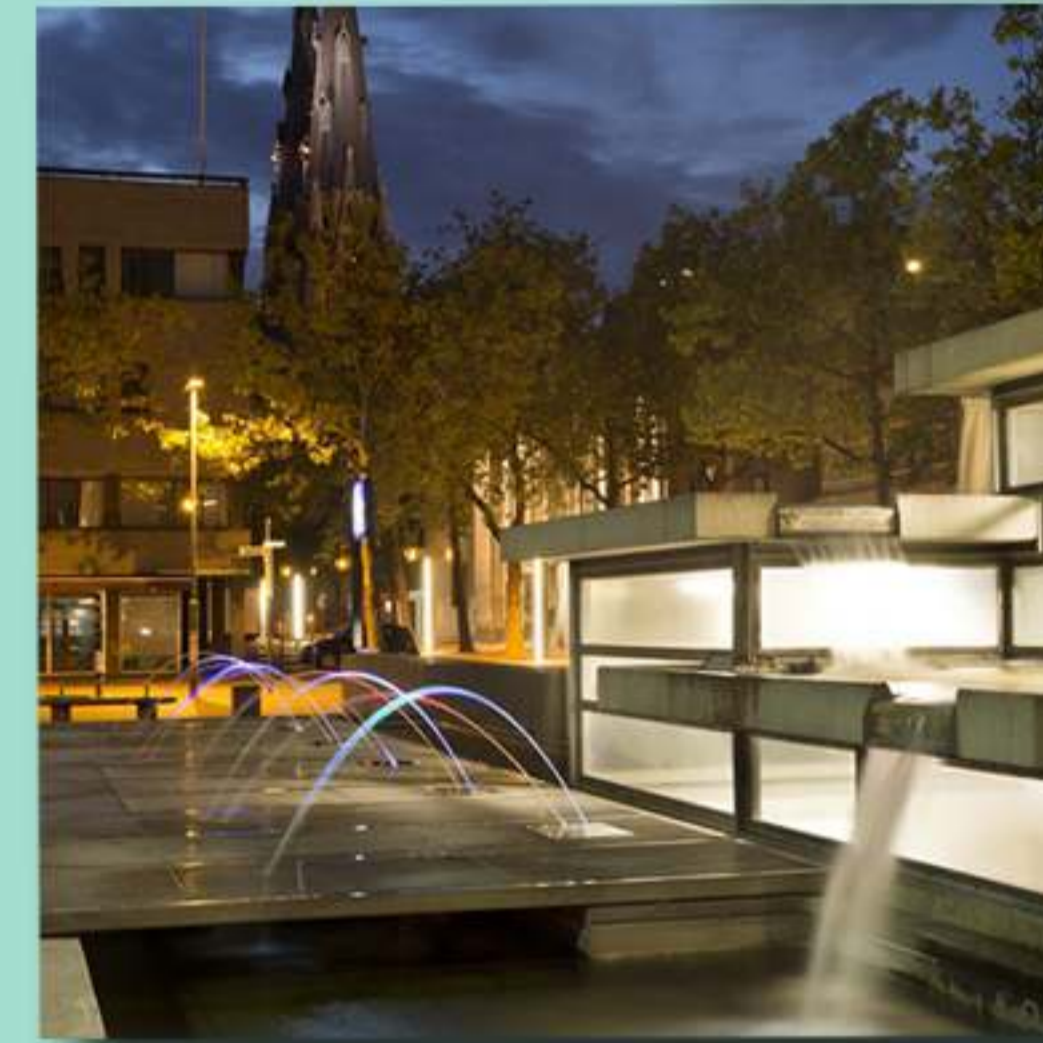
Fonteinen, toen en nu

Plantsoen Essenlaan/Kastanjelaan.

Panta Rhei Kai Ouden Menei is de volledige spreuk op de fontein. Het beeld heeft ook een Nederlandse naam: "De Roep, het Licht, het Schouwen". Dit beeld was een cadeau van alle Philips-werknemers bij het 60-jarig bestaan van het bedrijf. De Amsterdamse beeldhouwer Hubert van Lith was zes jaar bezig om 24 reliëfbeelden en drie beelden voor de drie 'pilaren' te maken. Hij vond dat het de Philips-mentaliteit weergaf, de verbondenheid van het personeel met de groeiende onderneming. Van Lith ging de bedrijven in om werknemers te observeren. Hij was onder de indruk van de duizenden samenwerkende handen in 44 disciplines bij Philips. In het beeld heeft hij een verdeling gemaakt tussen mannen en meisjes en daarin een onderverdeling in handarbeiders, administratief personeel en intellectueel kader.

De Eindhovense burgerij schonk de stad ter ere van de opening van het stadhuis in 1969 een vrolijke fontein, die inmiddels verbouwd is tot hetgeen op de foto hierboven is te zien. Verdwenen zijn de enorme goudvissen die met hun felle oranje kleur (er zaten ook zwarte bij en oranje met zwarte en witte vlekken) de kinderen in verrukking brachten.

De tijdelijke fontein op de Landbouwtentoonstelling van 1949.

Zogenaamde "bedriegertjes" op het 18 septemberplein

Animali.

Hermanus Boexstraat, fontein van Gerard C.M.C. van Iersel.

Het beeldje/fonteintje van kunstenaar Berend van der Struijk, Guido Gezellestraat.

Waterspuwers, keramiek van Renee Reijnders, Winkelcentrum Woensel.

Philips Complex Vredeoord.

Jacques Slegers, 1936-2000

1992

Halverwege de jaren 20 werd deze fontein met zitbanken, voor het tweede station gebouwd. Uit de leeuwenkopjes kwam het water (zolang het duurde). Vanwege de vorm werd het geheel ook wel "de boot van Sinterklaas" genoemd.

Mignot & De Block heeft de fontein op het Floraplein in 1958 ter gelegenheid van hun 100-jarig bestaan aan de stad Eindhoven geschenken. Aan de wand van het fonteinbekken bevinden zich 4 reliëfs met de 12 tekens van de dierenriem, welke werden ontworpen door Willy Mignot. De fontein vormt nog altijd een soort thuiskomengevoel voor diegenen die de stad vanuit zuidoostelijke richting binnenkomen.

November 2016. Volgens zeggen was de fontein van keramiek, na 25 jaar 'technisch helemaal op'. Steeds meer tegels lieten los of barstten en de pomp was defect. Om diezelfde reden was het ook niet zinvol een verplaatsing van het kunstwerk te overwegen. Saskia Slegers, dochter van de kunstenaar, is onaangenaam verrast door het nieuws. "Het is raar dat ik er niks van weet." Slegers erkent dat het kunstwerk er de laatste tijd niet florissant uitzag. "Jammer, ze hebben het niet goed bijgehouden."

Evoluon.

Zeep in de fontein!

Textielindustrie & leerlooierijen

De Bouw in 1820. Gouache van Josephus Augustus Knip met een deel van het fabriekscomplex van de textielindustrie van J.Th. Smits & Zn. Links de (oude) kerk van Eindhoven, midden op de foto van links naar rechts de Dommel. Rechts midden de twee donkere rechthoeken van de watermolen. De zeilboot zal daar alleen maar toegevoegd zijn voor de compositie. Het gebouw midden is later nog gebruikt als slachthuis.

Linnen-, pellen- en damastweverij Olandilla. Deze fabriek werd gebouwd in 1895. De gebouwen stonden aan de Willemstraat. Rechtsonder het riviertje de Gender. Daar waar tegenwoordig de moskee staat stond vroeger een villa. Iedere winter overstromde de Gender en stond de villa rondom in het water. Pas nadat rond 1960 de Gender vanaf de Engelsbergen volledig door de riolering werd geleid kwam hierin verandering.

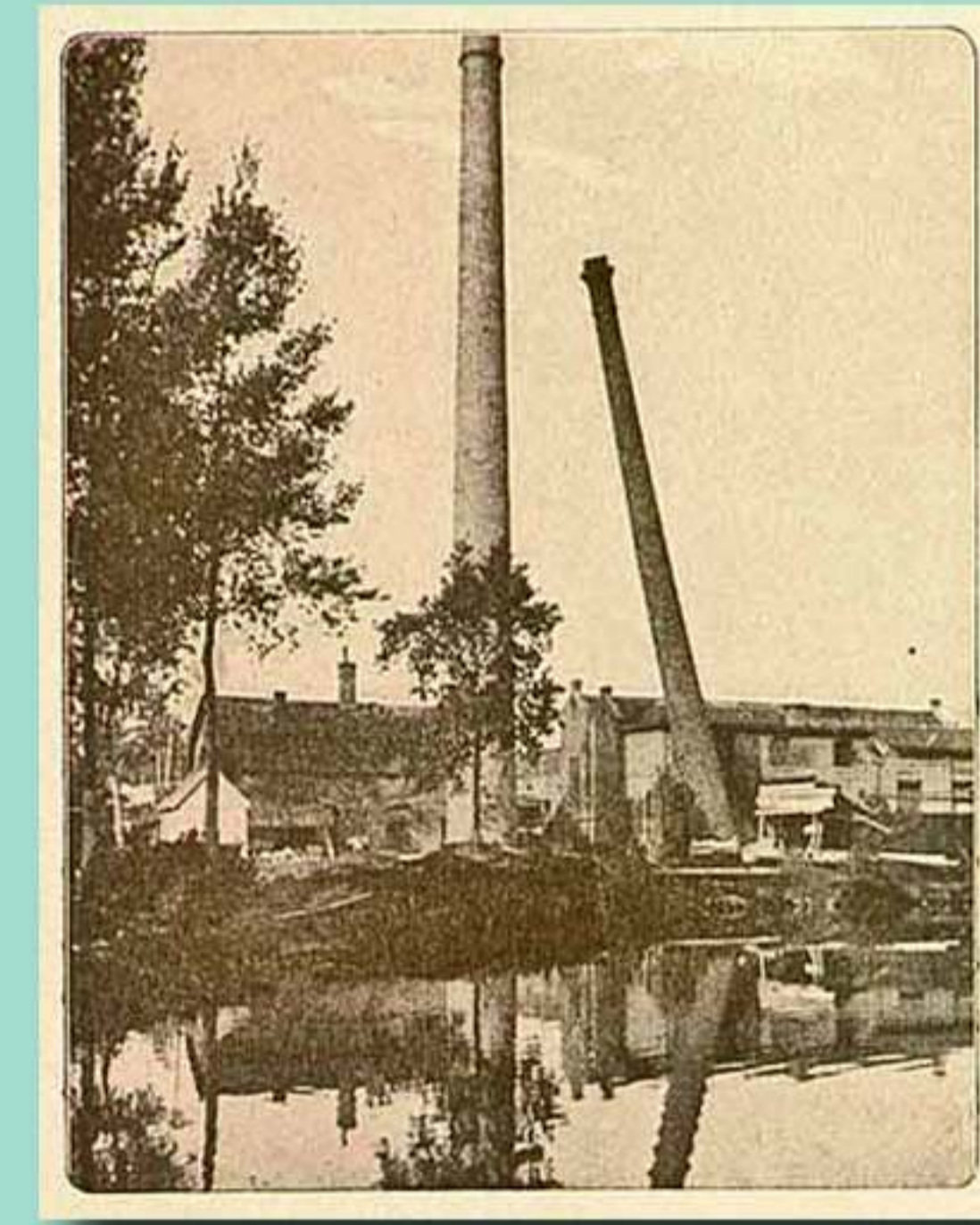
De Bouw bij de Dommel 1899. Het fabriekscomplex De Bouw aan de Dommel na de grote brand. De ruïne is links duidelijk zichtbaar. Helemaal links was vroeger de Princenmolen, ofwel de Stratumse molen. Helemaal rechts zijn nog vaag de contouren van de torens van de St. Catharinakerk zichtbaar.

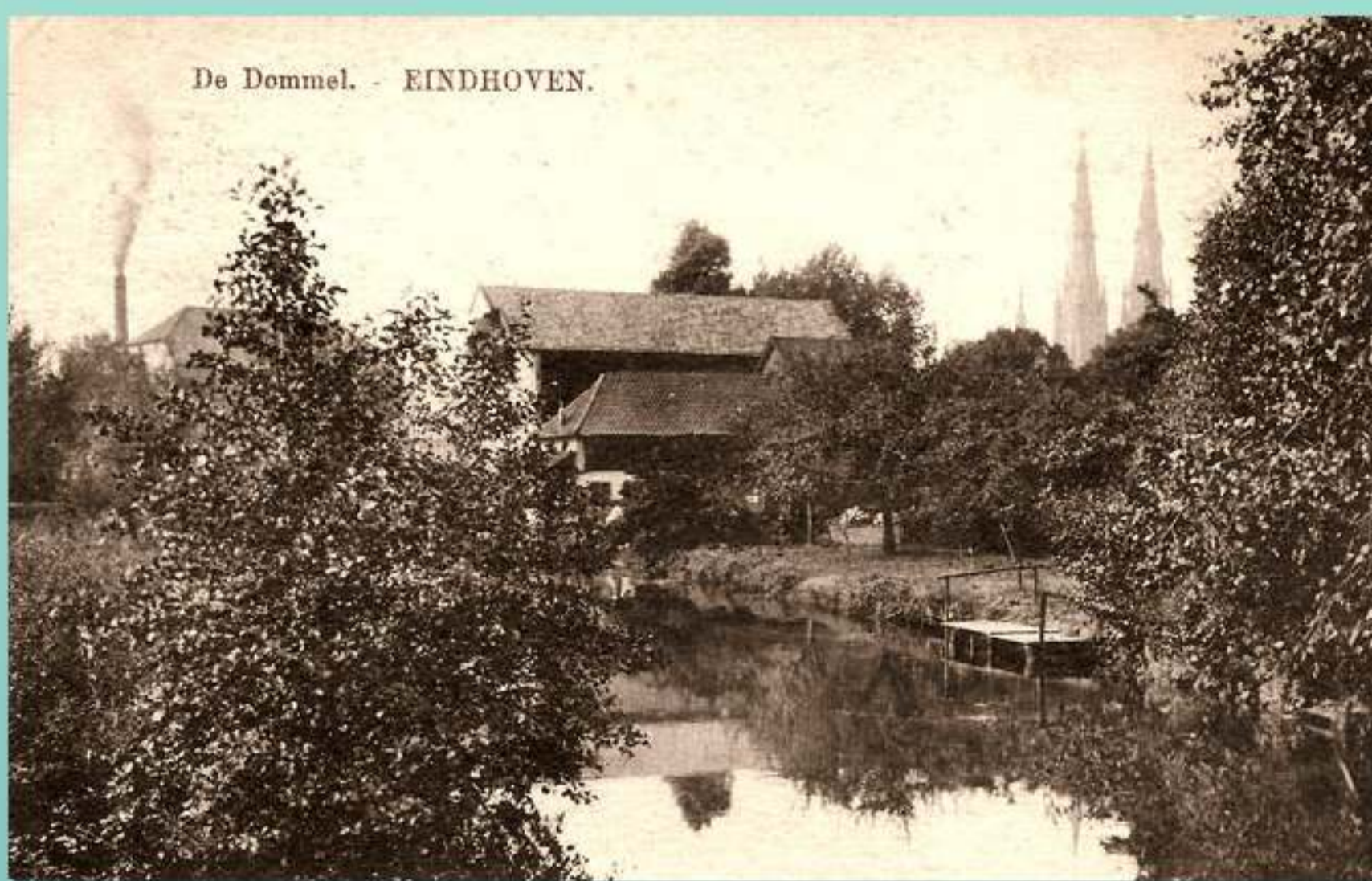
Textielabriek Van den Briel & Verster rond 1900

Looierij Keunen aan de stadsgracht, 1905. Een schilderachtig plaatje van de Stadsgracht. De visser staat stroomopwaarts van leerlooierij Keunen en van de Plekhoek.

Uitbreiding stoomweverij Ign. de Haes in 1911. Hier het neerhalen van de oude schoorsteen. De stoomweverij lag tussen de Tramstraat en de Dommel waar nu de Hubert Seijssmaeckerstraat ligt.

Nog eens een foto van leerlooierij A. Verhagen uit 1914 aan de Stadsgracht met links leerlooierij Gebr. Keunen.

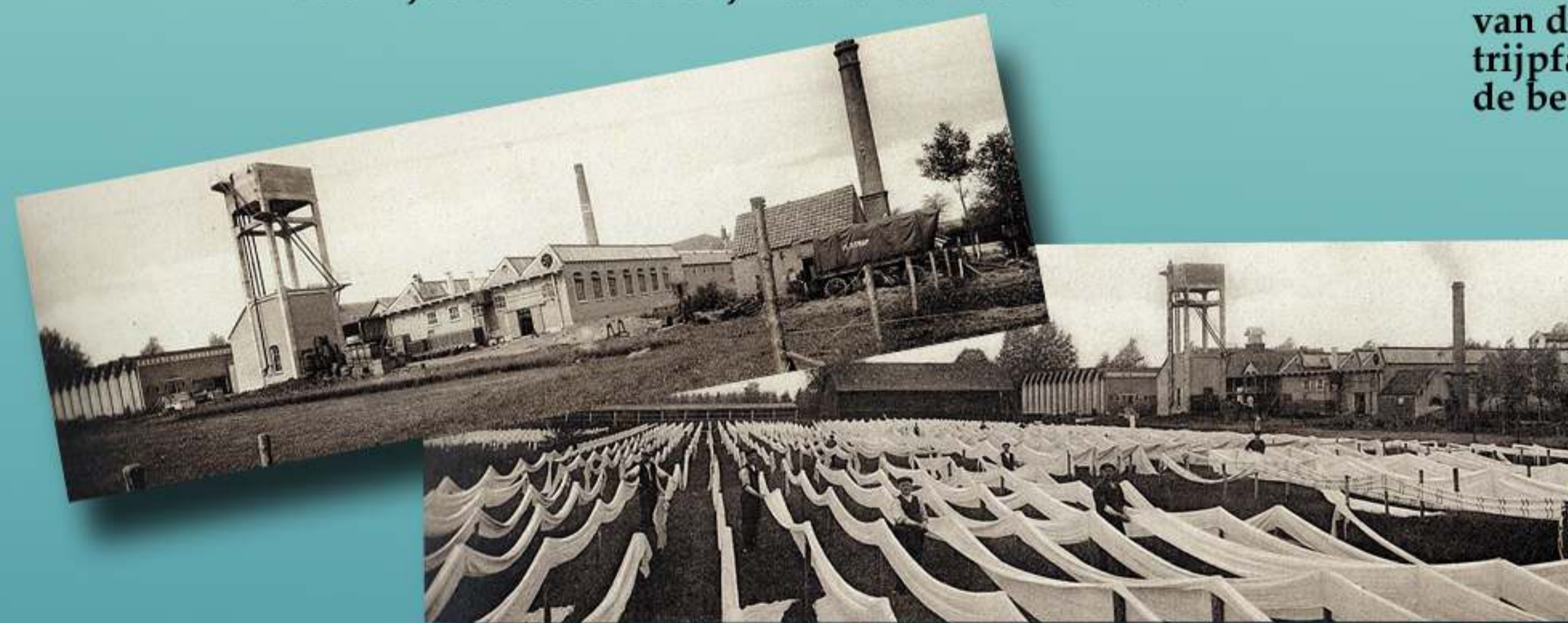
Voorzijde van leerlooierij Keunen aan de Dommel.

De trippfabrieken van Schellens & Marto. 1916. Links en rechts van de solitaire boom zijn de twee schoorstenen van de trippfabriek Schellens & Marto te zien. De fotograaf stond op de berm tussen de Dommel en de Nachtegaallaan.

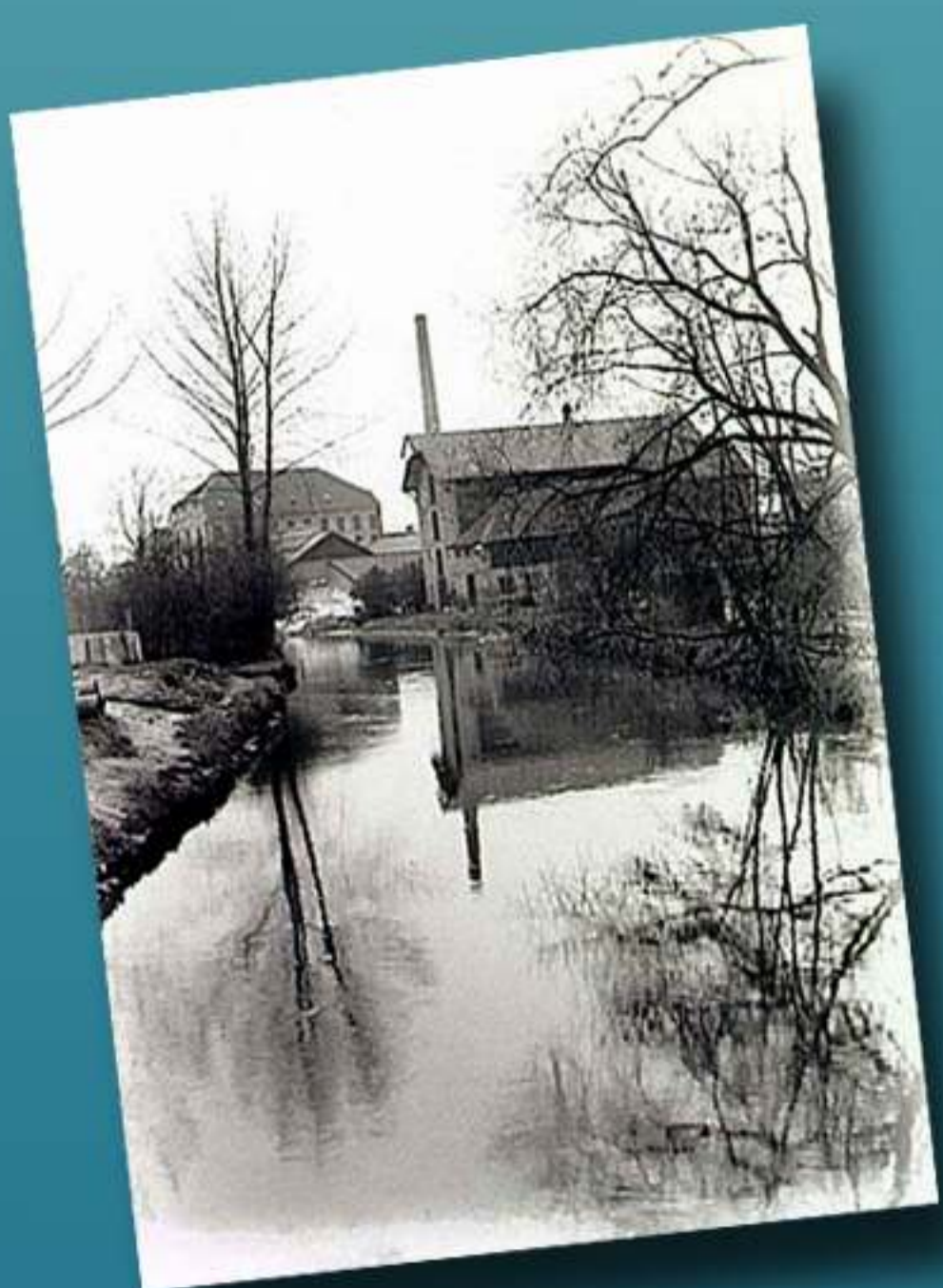
C.E. Schröder & Zonen Linnen- en Damastfabriek. Rechtsachter de Paterskerk. De schoorsteen rechts is van brouwerij van Zeeland.

De Eliasfabriek in 1917 op het Schouwbroek in Strijp. De watertoren op deze foto heeft er tot aan de sloop van het Eliasterrein gestaan. Na de sluiting van de textielabriek zijn de gebouwen nog jaren in gebruik geweest van verschillende bedrijven, o.a. de Profimarkt en de Snuffelzolder. In september 1982 is de watertoren met behulp van flink wat explosieven geveld. Elias en Mignot: pioniers van de industriële revolutie. Het is tegenwoordig niet goed voorstelbaar, maar dichtbij het centrum van Eindhoven kon je zo'n twintig, dertig jaar geleden nog de bolwerken van de plaatselijke Industriële Revolutie aantreffen. Het ging hierbij om de oorspronkelijk rond 1858 gestichte fabrieken van Elias en Mignot & De Block. Beide fabrieken zijn inmiddels afgebroken, maar op de grens van het vroegere Strijp en Eindhoven ligt een bescheiden woongebied, de Eliaswijk. Het is genoemd naar de textielondernemer Joseph Elias. Tegenover het Dorint Hotel lag tot begin tachtig de rookwarenfabriek van Mignot & De Block. Een gelijknamig plein houdt de herinnering aan dit bijna bedwelmend naar tabak ruikende complex levend.

Een glasnegatief uit de vroege jaren 1920. We staan op de Bleekstraat en kijken over de bevroren samenstrom van Dommel en Oude Stadsgracht o.a. naar de leerlooierij van Keunen en de oude textielabriek van Smits (later slachthuis). Op de voorgrond de tramlijn naar Geldrop.

De Dommel ter plaatse van de Plekhoek in 1931. De fabriek is de Leerlooierij Verhagen aan de Kanaalstraat met op de achtergrond leerlooierij Keunen. Beide leerlooierijen liggen aan de Stadsgracht.

Bouw nieuwe spinnerij Van Moorsel aan de Beemdstraat (later magazijnen van de Etos-bakkerij).

Textielabriek de Haes aan de Tramstraat. Linksonder in de hoek een stukje van de prachtig aangelegde tuin van huize De Laak, de woning van Anton Philips. De Tramstraat met de rij woningen die gebouwd zijn nadat de Tramremise daar is gesloopt na 1936.

Bedrijven langs Dommel en Beatrixkanaal

Lurmans & Co Kanaalstraat 27. Op de strook grond langs de Dommel kwam later looierij Verhagen aan de Kanaalstraat 29. In 1870 bouwden A. Schutjes en A. van de Ven, die elders al een sigarenfabriek bezaten, een nieuwe sigarenfabriek: het langgerekte gebouw op de foto. Vrij vlug daarna stierf Van de Ven. Drie jaar later verkochten Schutjes en de erfgenamen de fabriek aan J. Lurmans en J. van Schaick, die hun bedrijf J. Lurmans & Co naar hier verplaatsten.

De Dommel in het Centrum, 1904 De foto is ongeveer genomen bij de tweede brug op het Stratumseind in de richting van de Wal. De ruïnes links zijn van de in 1896 afgebrande textielabriek van Smits. Rechts kijken we tegen de achterzijde van de Molenstraat aan.

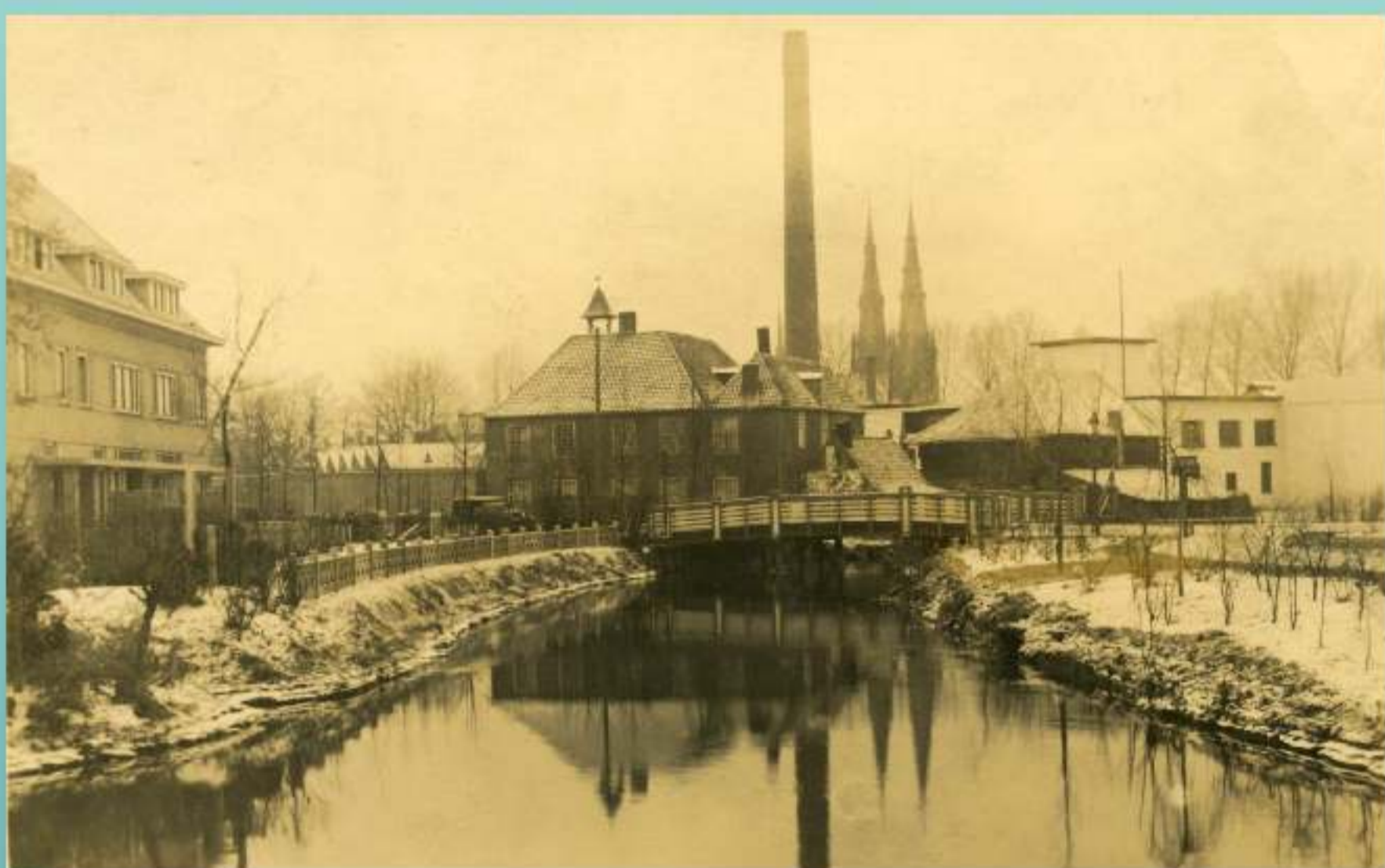

De melkfabriek St. Joseph die langs de Dommel lag, tussen de Paradijslaan en de Wal, 1936.

Viveens Palinghandel, 1933/1934

Foto links: Bij het Paradijs werden de boten op de Dommel gereedgemaakt.
Foto midden: Dezelfde locatie als de vorige foto. Blijkbaar is het Paradijs al grotendeels gesloopt.
Foto rechts: De boot met het reclamebord is de beum. De beum lag vast verankerd in de Dommel en had een grote bak van metaalgaas waarin de met het andere bootje aangevoerde paling levend bewaard werd.

De Dommel met in het midden Het Paradijs. Over de brug loopt de Paradijslaan. Van wat we op deze foto zien is alleen het gebouw links en de St. Catharinakerk nog over. De foto is vermoedelijk eind jaren '20 genomen. Het Paradijs is al voor de oorlog afgebroken om plaats te maken voor moderne huizen. Verder zien we de melkfabriek St. Joseph, het witte gebouw rechts. Links op de achtergrond de sheddaken van een textielabriek die stond op het terrein tussen Wal en Paradijslaan. Rechts van de Dommel moeten we de Jacob Catslaan denken. Over de brug links de Paradijslaan, rechtdoor langs de Dommel de Bilderdijklaan met daartussen wat nu het Anne Frankplantsoen heet, en rechts het begin van de Elzentlaan.

Beamix betoncentrale aan het Beatrixkanaal in 1980.

De maalderij van veevoederhandel Brameco-Zon en HKS oude metalen aan het Beatrixkanaal in 2007.

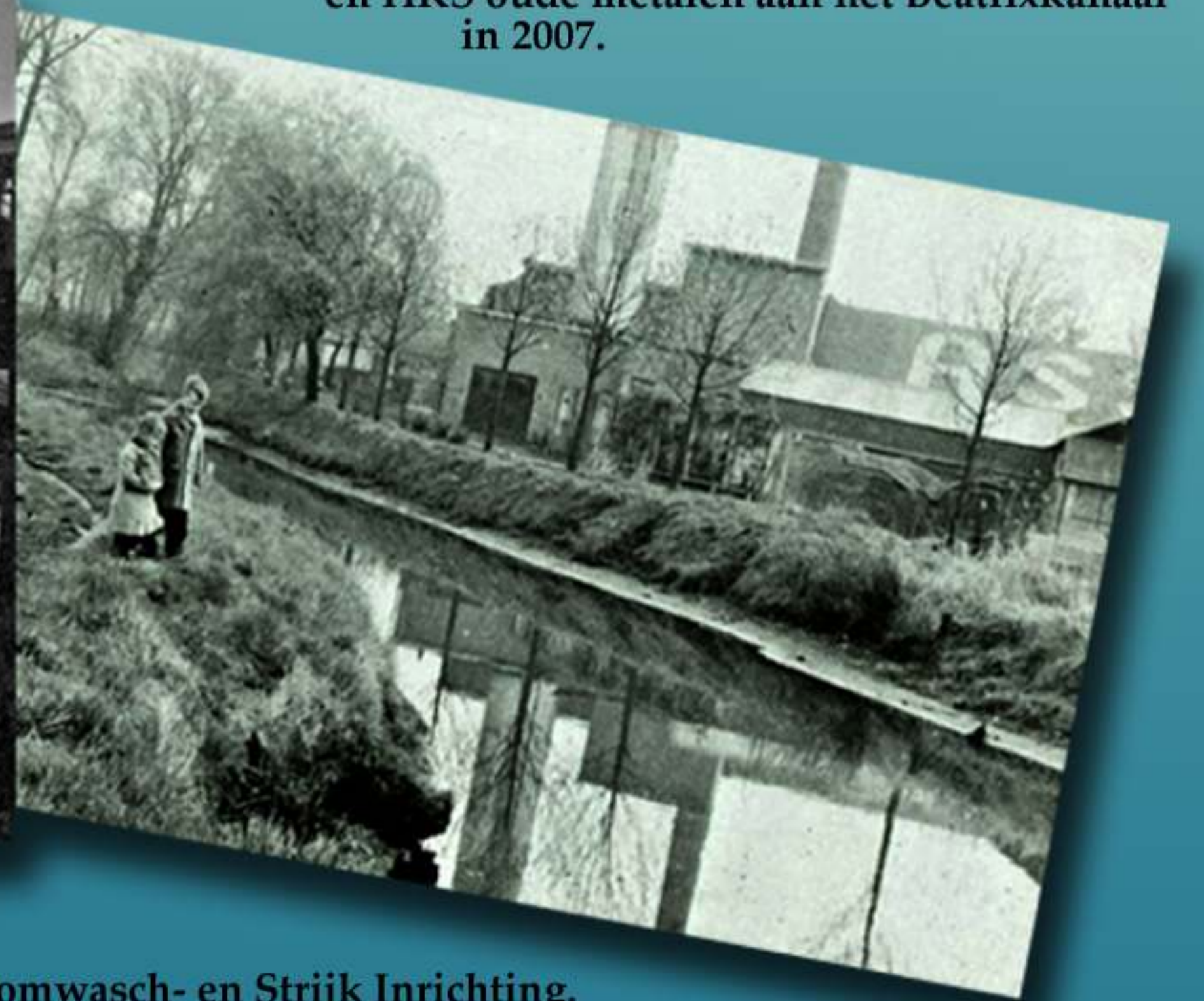

Foto 1: De ASSI aan de Gennepeweg. Assi stond voor: Amerikaansche Stoomwasch- en Strijk Inrichting. Het werd opgericht in 1913 en in 1960 geliquideerd. Het bedrijf zorgde ervoor dat de Dommel regelmatig alle kleuren van de regenboog kreeg, met als gevolg grote hoeveelheden dode vis.
Foto 2: De strijk- en vouwtafel
Foto 3: Achterkant van de ASSI, nabij de Gennep Molen.

Bedrijven langs het Eindhovens kanaal

Haven zonder Paterskerk. Hij ontbreekt echt, de Paterskerk. Zelfs niets van de bouw te zien op deze foto uit 1896. De vrachtschepen zijn allemaal nog varend onder zeil en werden door het kanaal getrokken door een paard of mankracht. Het huis links van de linkerboom was het huis van leerlooier Verhagen, wiens looierij lag tussen Dommel en Mignot & De Block. Het lange gebouw weer rechts van het Verhagen-huis was het oudste deel van de sigarenfabriek Mignot & De Block..

Steenfabriek De Vlijt op de plek waar nu de DAF-fabrieken staan.

NV Koopvaart, 1925. Gelegen aan het havenhoofd met daarachter de gasketel. Transport van en naar Rotterdam/Dordrecht en Amsterdam/Utrecht.

Bij de haven met een mooi zicht op stoomtimmerfabriek De Rietvink.

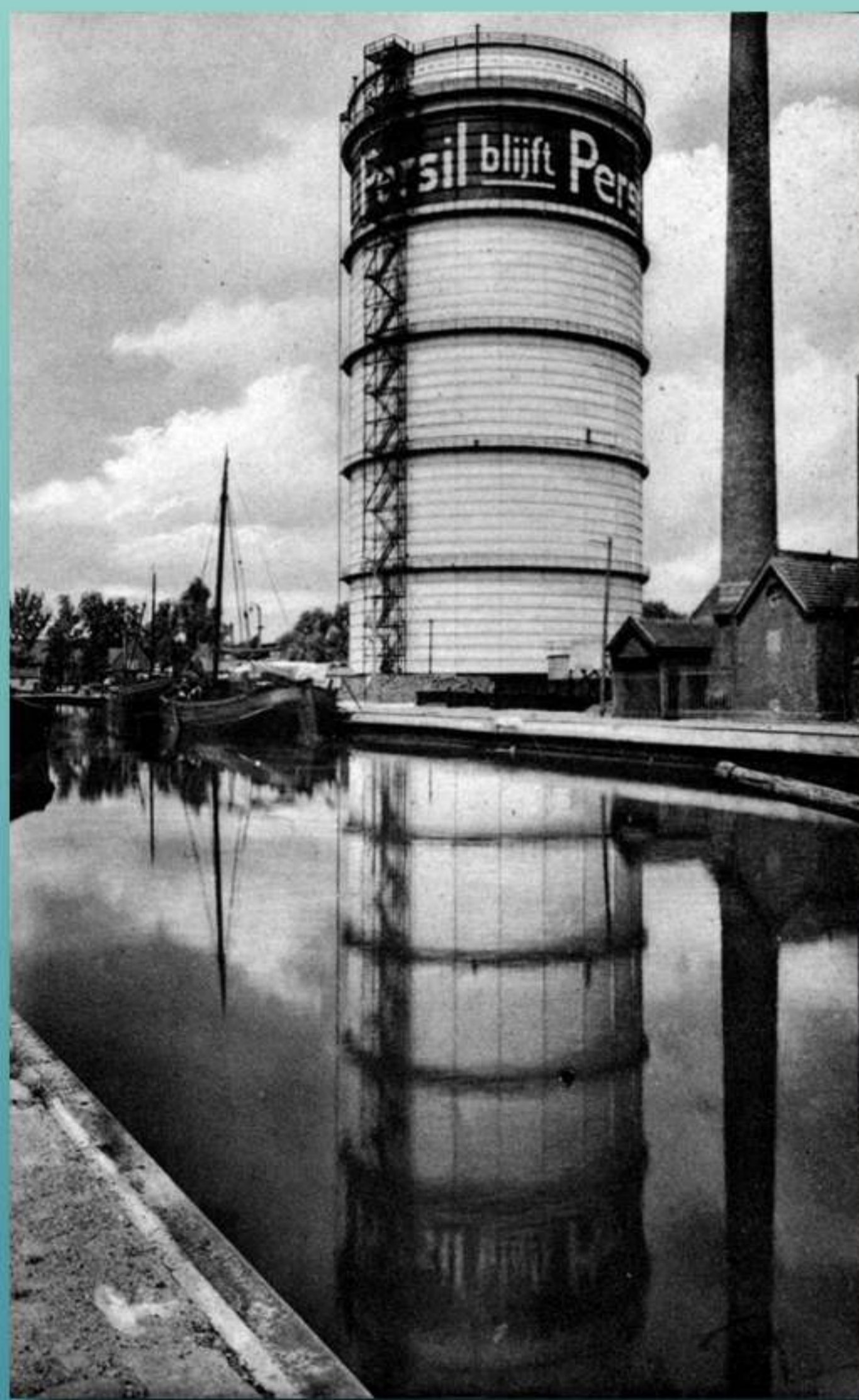
Drie luchtfoto's uit eind jaren twintig en begin jaren dertig van het havenhoofd met omliggende bedrijven. Ook de gasketels zijn op deze foto's mooi te zien.

Zo rond 1931 is er grote bedrijvigheid rond de haven. Grote boomstammen voor de uit de sigarenkistenfabrieken voortgekomen Picus en Van Dijk-Stumpers. De aanvoer van brandstof voor de gasfabriek en voor privégebruik. De zand- en grindhandel van Van den Broek.

Campina in 2009. Foto gemaakt vanaf het viaduct langs de ventweg van de rondweg.

Van Hardenbroek & Langenhuysen N.V. Hardenbroek & Langenhuysen was een houtgroothandel en zagerij/schaverij voor de bouwwereld, timmerfabrieken, meubelindustrie etc. Op deze foto uit begin jaren zeventig ligt aan de overzijde van het kanaal nog een schip dat gelost wordt bij De Boo, vroeger Braat Bouwstoffen.

Bomen voor houthandel Picus in 1954.

Bomen voor houthandel Picus in de jaren zeventig.

Luchtfoto houthandel Picus

Waterwegen

Gracht rond het omstreeks 1420 gebouwde Kasteel van Eindhoven.

Op deze luchtfoto uit 1938 zijn duidelijk de loop van de Dommel en de Stadsgracht te zien. Op het terrein waar hier de gemeentewerf te zien is zal later het stadhuis worden gebouwd.

Een foto uit 1928 van de Volksbond aan de Wal, bij veel Eindhovenaren beter bekend als Katholiek Leven. Het gebouw had een geweldige akoestiek. Op de voorgrond stroomt de Vest onder de bruggetjes door. Op het moment dat het pand in 1968 aan de slopershamer ten prooi viel droeg het de naam 'Wapen van Eindhoven'.

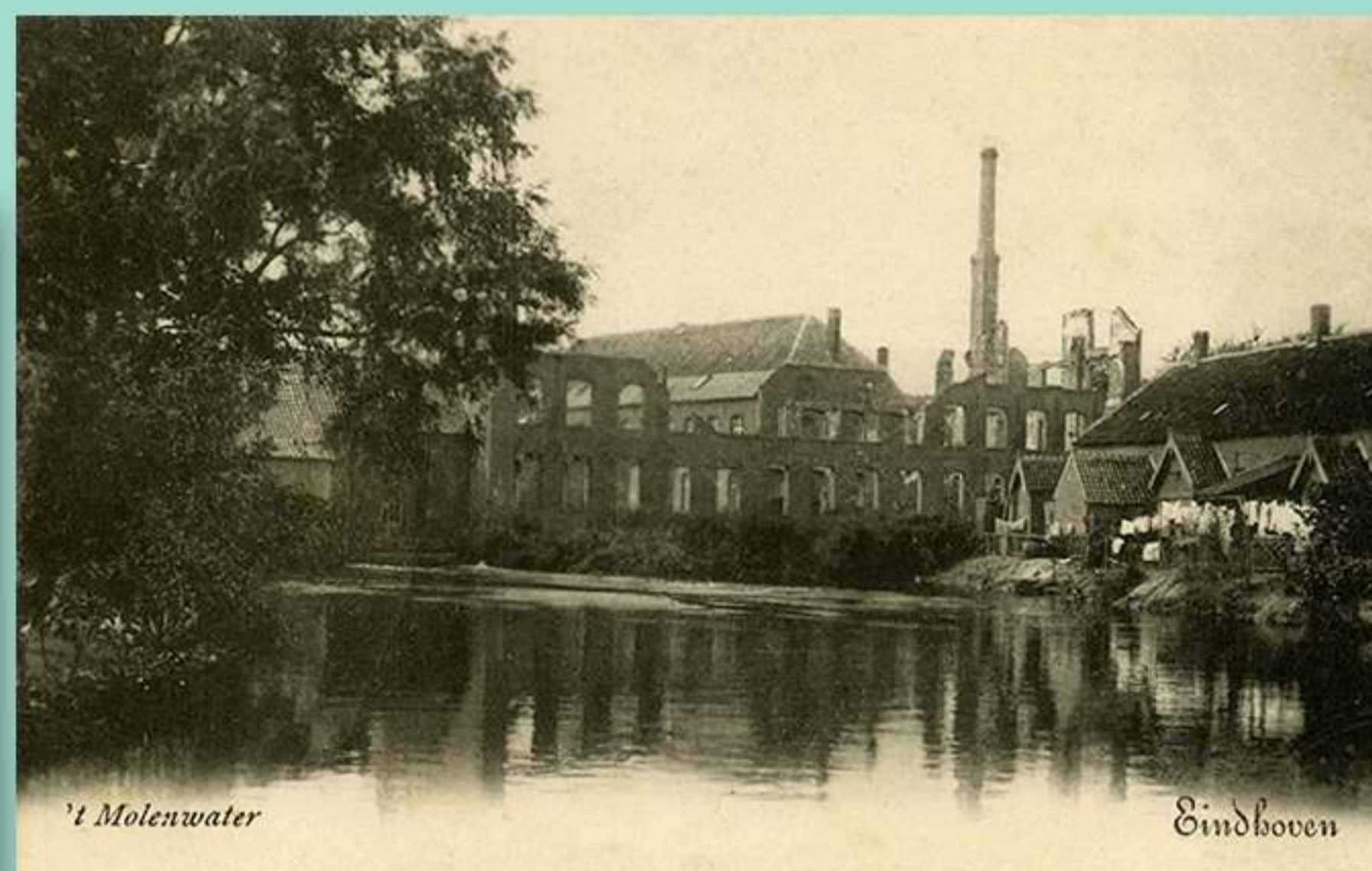

Een prachtige foto van een stukje oud Eindhoven. De Stadsgracht in de richting van de brug over het Stratumseind. De 'verzorgde voeding' is de delicatessenwinkel van Dings-Slaats, nu Italiaans restaurant La Fontana.

St. Catharinakerk en stadhuis in fraaie combinatie met de stadsgracht, 1958.

Stinksloot Molenwater. De belangrijkste reden om in Eindhoven de grachten te dempen was de stankoverlast. Al die fabrieken in het centrum aan Dommel en Stadsgracht, plus de afwezigheid van riolering en waterzuivering, hebben in tal van plaatsen geleid tot ondoordachte demping. En, zoals blijkt uit deze foto uit 1944, was de overgrote meerderheid van de bevolking het daar van harte mee eens.

't Molenwater. 1906. Toen de familie Smits de textiel fabriek De Bouw niet meer belangrijk vond, bleef de ruïne van de fabriek er vele jaren zo bijliggen. Op de achtergrond het latere slachthuis.

Op de linkse foto de overkluizing van de Stadsgracht en de aanleg van een afvoerring. We kijken vanaf het Stationsplein richting Nieuwstraat. Op de rechtse foto de overkluizing van de Gender op de Emmasingel in 1925.

Een sfeerplaatje van de Plekhoek uit 1938, maar het is maar goed dat het geen 'geurfoto' is. Het sfeervolle watertje op de voorgrond kwam het meest overeen met een open riool.

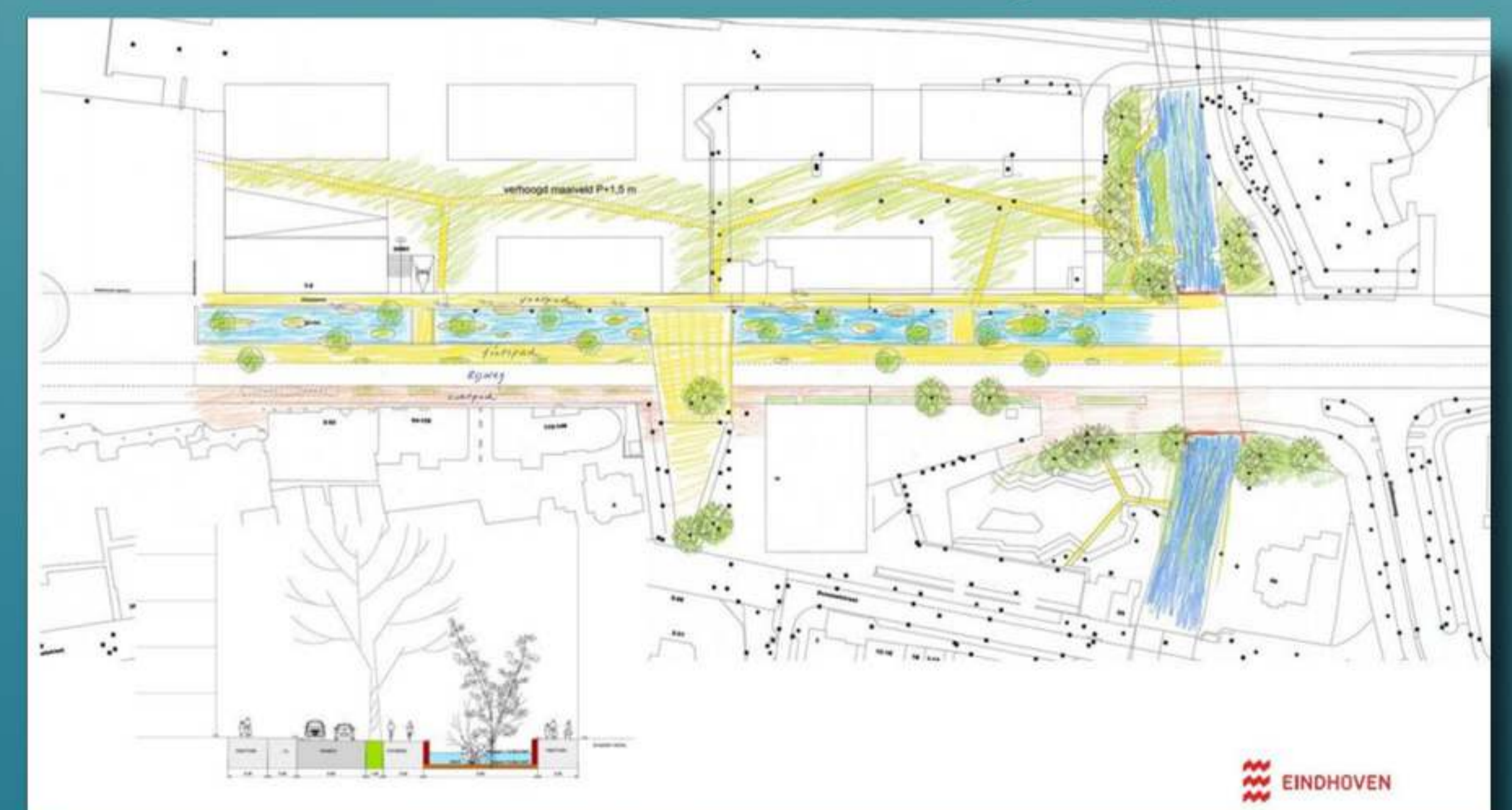
Dit stukje Gender (op een foto uit 1980) achter de Beemdstraat is het enige stuk in Eindhoven dat nauwelijks door waterstaatbouwers is aangetast. Het volgt nog vrijwel dezelfde loop als 150 jaar geleden.

De overkluise ingang van de Gender onder het pand van Hotel de Wildeman op de Markt. Door deze foto hebben we wat (meer) zekerheid over de vroegere loop van de Gender.

Bruggetjes over de Vest aan de Vestdijk, de Keizersgracht en de Emmasingel.

Het eerste ontwerp van de Stationsweg in Eindhoven. In het midden de Gender, die weer bovengronds gaat stromen. Illustratie Gemeente Eindhoven

Waterlopen

Rivier de Laak op een foto uit 1920. Tot 1920 was dit de grens tussen Stratum en Tongelre. Op de achtergrond de St. Antonius van Paduakerk in het Villapark.

Rivier de Laak. De Laak bij de Poeijersdwarstraat in 1965.

De Laak en de Dommel. Mooie oude opname van villa De Laak. Goed is te zien hoe de gracht rondom de villa uitkomt op de Dommel.

Woenselse Watermolen. Als je de oude brug over ging kwam je in de Brugstraat waar de nieuwe brug kwam die er nu nog ligt. Als je het pad de andere richting uit volgde, kwam je bij een bruggetje met sluis die deel uitmaakte van een omleiding van de watermolen om bij te hoog water dit af te voeren. Vanaf dit bruggetje maakte het pad een scherpe bocht richting Tongelre en kwam je langs de voetbalvelden van v.v. De Spechten. Ongeveer op deze plek staat nu de schoorsteen van de TUE. Als je verderging, kwam je uit op de Insulindelaan (rondweg), tegenover de IJzeren Man. Rechtsaf kwam je bij het slachthuis met daartegenover het café (nu busremise) met een klein stukje verder de spoorwegovergang.

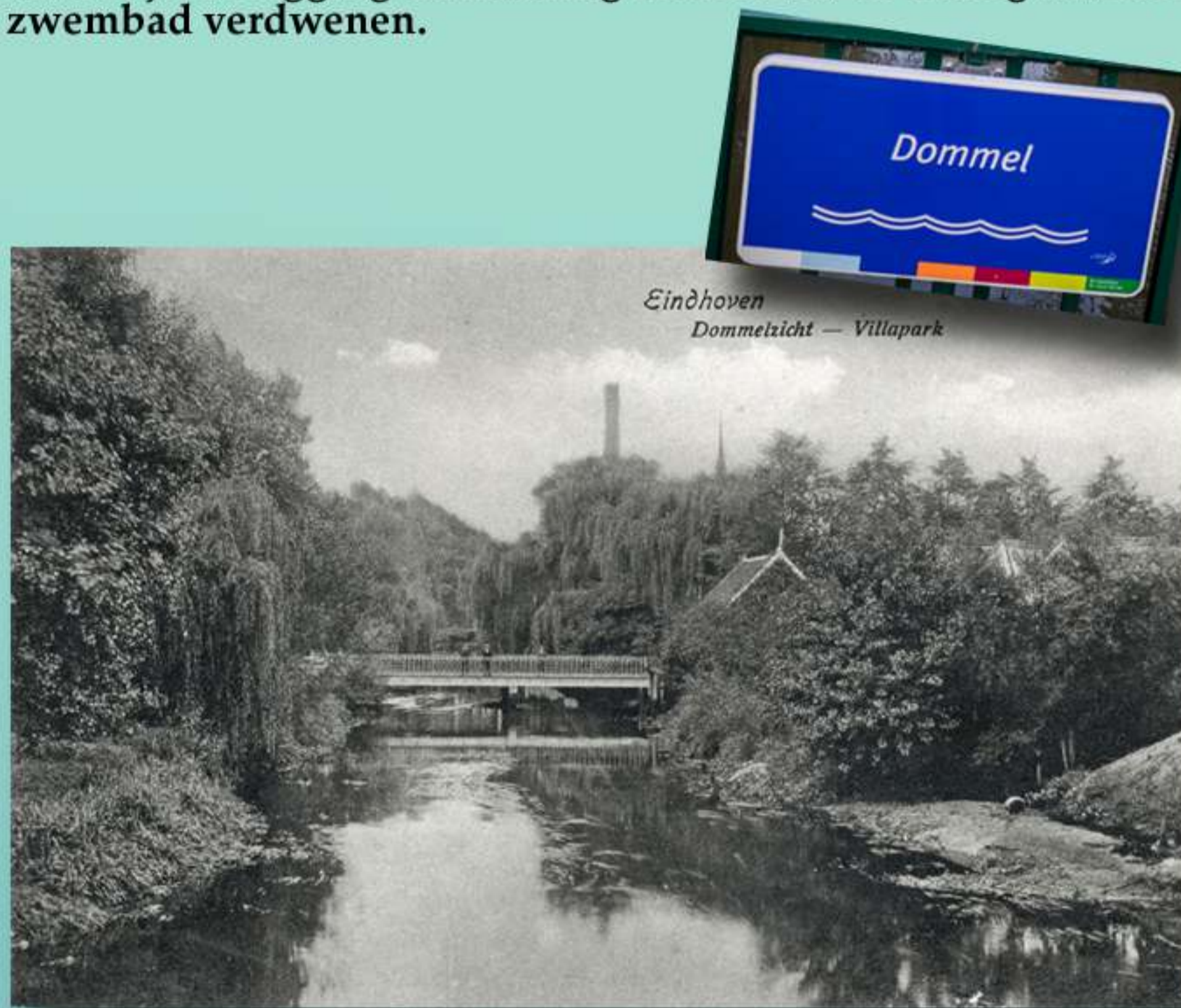
Openluchtzwembad aan de Dommel in 1931. Een panorama vanuit het Elzentpark met centraal het Dommelbad en de Elzentbrug (gebouwd in 1929). Links ziet u de August Snieterslaan (tot de brug, rechts na de brug heet deze Jan Smitzlaan). Rechts ziet u ook de achterzijde van de huizen aan de Jacob Catslaan. Van het Dommelbad is duidelijk de ligging en indeling te zien. Na de oorlog was het zwembad verdwenen.

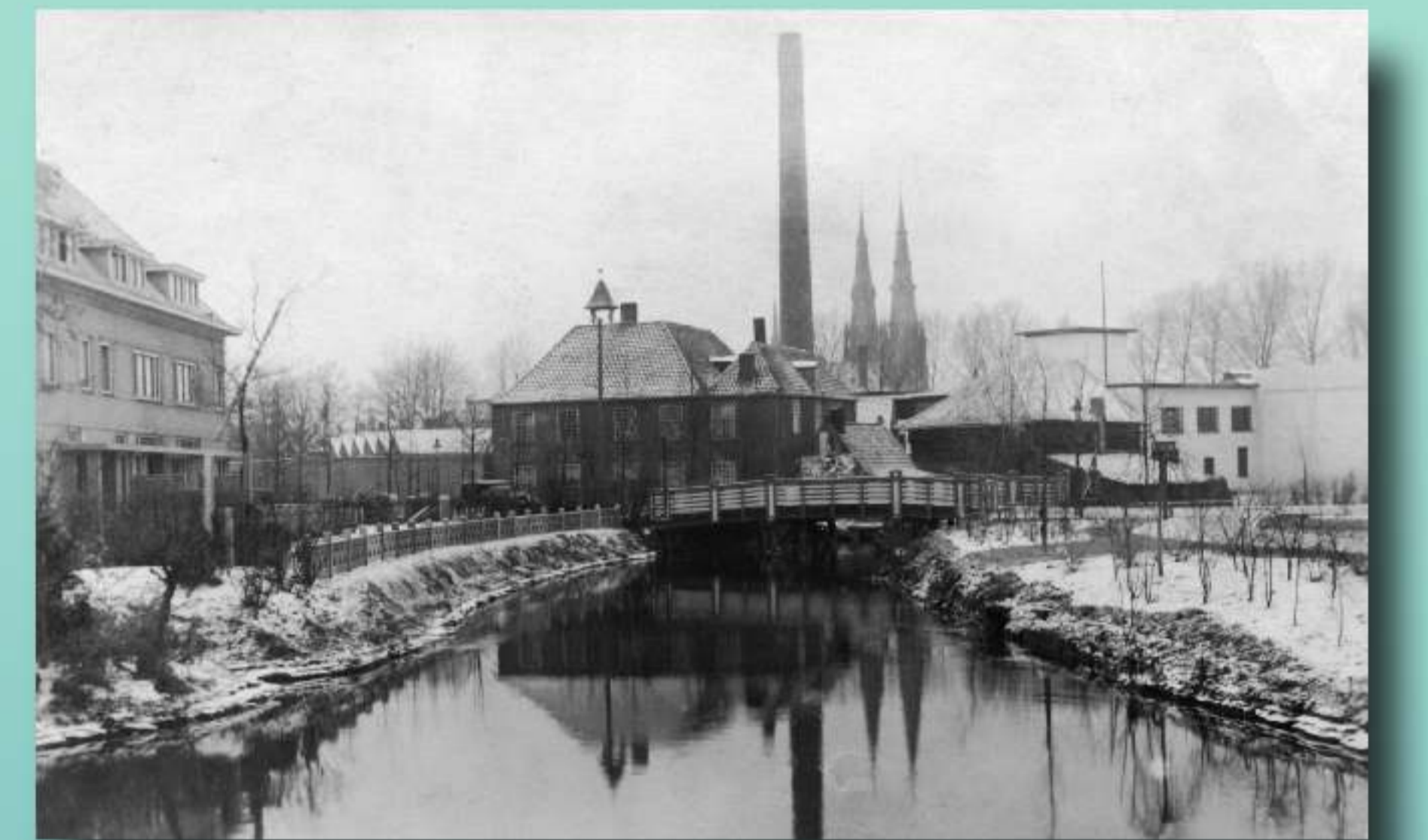
Panorama Plekhoek en Mignot & De Block. Linksonder loopt de Bleekstraat, even naar rechts en de Dommel en de Stadsgracht komen elkaar tegen. Rechts in het midden zien we de fabrieken van Mignot & De Block.

De Plekhoek rond 1930, een van de aardigste punten aan de Dommel.

Dommelbrug Dommelstraat in 1917. Rechts van de brug het Spelhuusje.

De Dommel met in het midden Het Paradijs. Over de brug loopt de Paradijslaan. We zien melkfabriek St. Joseph, het witte gebouw rechts. Links op de achtergrond de sheddaken van een textielabriek die stond op het terrein tussen Wal en Paradijslaan. Rechts van de Dommel moeten we de Jacob Catslaan denken. Over de brug links de Paradijslaan, recht door langs de Dommel de Bilderdijklaan met daartussen wat nu het Anne Frankplantsoen heet, en rechts het begin van de Elzentlaan.

Woenselse Watermolen anno 1958. Bouwterrein TH.

Fraai zicht over de Dommel met rechts de gashouder.

De Dommel gefotografeerd vanaf het Stratumseind in de jaren 60. Rechts de Bleekweg.

De Dommel tussen Wal en Paradijslaan.

De Kleine Dommel in de Genneparkten.

De Dommel loopt over het terrein van de TU/e.

Kanalen

AAN DEN KONING.

Sire!

Burgemeester en Wethouders en Leden van den Raad der Stad Eindhoven, vermeenende de gunstige gelegenheid welke Uwer Majesteits komst binnen deze Provincie hun aanbied niet te mogen laten voorbijgaan, zonder Uwe Majesteit onderdaniglijk te smeeken, om hoogstdezelfs aandacht te willen vestigen op het tot stand brengen eener gemeenschap te water van de Zuid Willemsvaart met Eindhoven, door middel van een te graven Kanaal tusschen Eindhoven en Helmond.

Het is onmiskenbaar Sire!, dat dit kanaal zeer voordeel zal werken op den thans in dit gewest ontluikende en bereids sedert jaren te Eindhoven gevestigde handel, dat hetzelfde zal dienen tot vermeerdering en uitbreiding der menigte niet onaanzienlijke fabrieken die in het Arrondissement Eindhoven alreeds bestaan, en dat de belangen van den landbouw ook krachtadadelijk daardoor zullen worden bevorderd, daar het met genoegzame zekerheid te voorzien is, dat de vele woeste heigronden welke in dit gedeelte van Noord Brabant nog aanwezig zijn, alsdan na verloop van weinige jaren in schoone vruchtbare landerijen zullen herschapen worden.

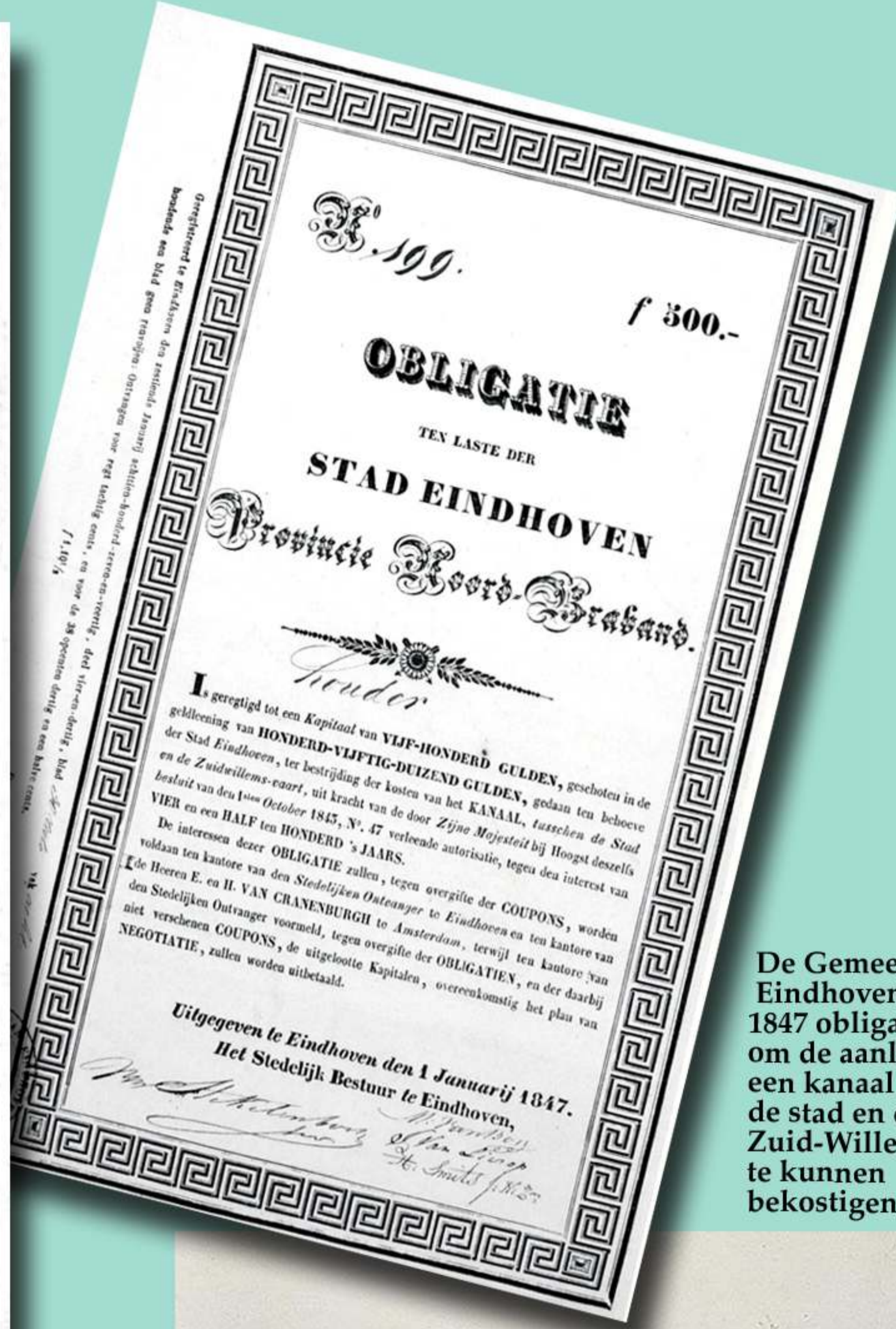
En vermits alzoo deze aangelegenheid in zulk een nauw verband staat met de drie voornaamste bronnen van welken, zoo durven wij met des te meer vertrouwen Uwer Majesteits Vaderlijke bezorgdheid daarop inroepen, overtuigd gelijk zij en alle Nederlanders zijn, dat Uwer Majesteits heilzame bedoelingen en onvermoeide pogingen steeds daarheen gerigt zijn, om door alle middelen de meest mogelijke ontwikkeling aan den handel, het fabriekswezen en den landbouw tot geluk van het Nederlandsche volk te geven.

En nadien de uitgaven tot dit kanaal benodigd, niet van belang kunnen zijn, uit hoofde van den kleinen afstand der Zuid Willemsvaart, zijnde Helmond slechts twee uren hemelsbreedte van Eindhoven gelegen en welke tusschenruimte voor een groot gedeelte uit woeste heigronden bestaat, zoodat die kosten, dewijl het verval tusschen Eindhoven en Helmond ook zeer onbeduidend zijn zal, geacht kunnen worden zeer gering te zullen wezen, in verhouding der overgrooten voordeelen die uit het daarstellen van gemeld kanaal voor het algemeen welzijn voorzeker zullen voortvloeien; zoo zij het hun gegund te mogen hopen en vertrouwen, dat Uwe Majesteit in Hoogstdezelfs wijsheid goedgunstiglijk zal goedvinden, om in het belang van den handel, het fabriekswezen en den landbouw in het algemeen, en ten gunste van Eindhoven in het bijzonder, het daarstellen van de ten dezen bedoelde gemeenschap te water met de Zuid Willemsvaart te bevelen. Hetwelk doende etc.

Wordende de Stedelijke Secretaris verzocht en geconmitteerd om aan Z. Exc. den heer Gouverneur van het voorn. persoonlijk kennis te geven en Z. H. E. G. afschrift van voors. verzoekschrift te overhandigen, met invitatie om hetzelfde bij Z. M. met deszelfs veelvermogenden invloed te willen ondersteunen.

EINDHOVEN, den 23 JUNI 1829.

DE RAAD VOORNOEMD,
(get.) R. P. SMITS Jz.
TER ORDONNANCIE VAN DENZELVEN
(get.) A. J. VAN STEKELENBORG.

De Gemeente Eindhoven gaf in 1847 obligaties uit om de aanleg van een kanaal tussen de stad en de Zuid-Willemsvaart te kunnen bekostigen.

Bedrijvigheid in het havenhoofd van het Eindhovens kanaal in 1927.

Enorme stapels boomstammen, per schip aangevoerd, liggen hier te wachten op verwerking in de Picusfabrieken. De brug zal later worden vervangen door een hefbrug. Het bier in het cafeetje dat we boven de brug zien is uiteraard van de toen daar tegenover liggende Brouwerij de Valk. Dit bruggetje dateert van 1871.

Deze foto is genomen vanaf de nieuwe hefbrug ofwel in de volksmond de "eerste brug". Wat we hier zien zijn de overblijfselen van de oude brug die voor de bouw van de nieuwe hefbrug al gedeeltelijk afgebroken was.

Na de aanleg van het Eindhovens kanaal werd het water van de Laak via deze kanaalsloot afgevoerd.

Luchtfoto uit 1928 van alle bedrijvigheid rond het havenhoofd.

Kanaalpromenade langs het havenhoofd in 2017.

Schoonmaken van het havenhoofd in 1960. Nadat het water is overgeheveld, kan worden begonnen met het opruimen van de enorme troep die daar in al die jaren terecht is gekomen. Je krijgt een goed idee hoe diep het kanaal eigenlijk was.

Het Eindhovens kanaal richting centrum anno 2015 met links Campina en rechts EKC Tegels & Sanitair.

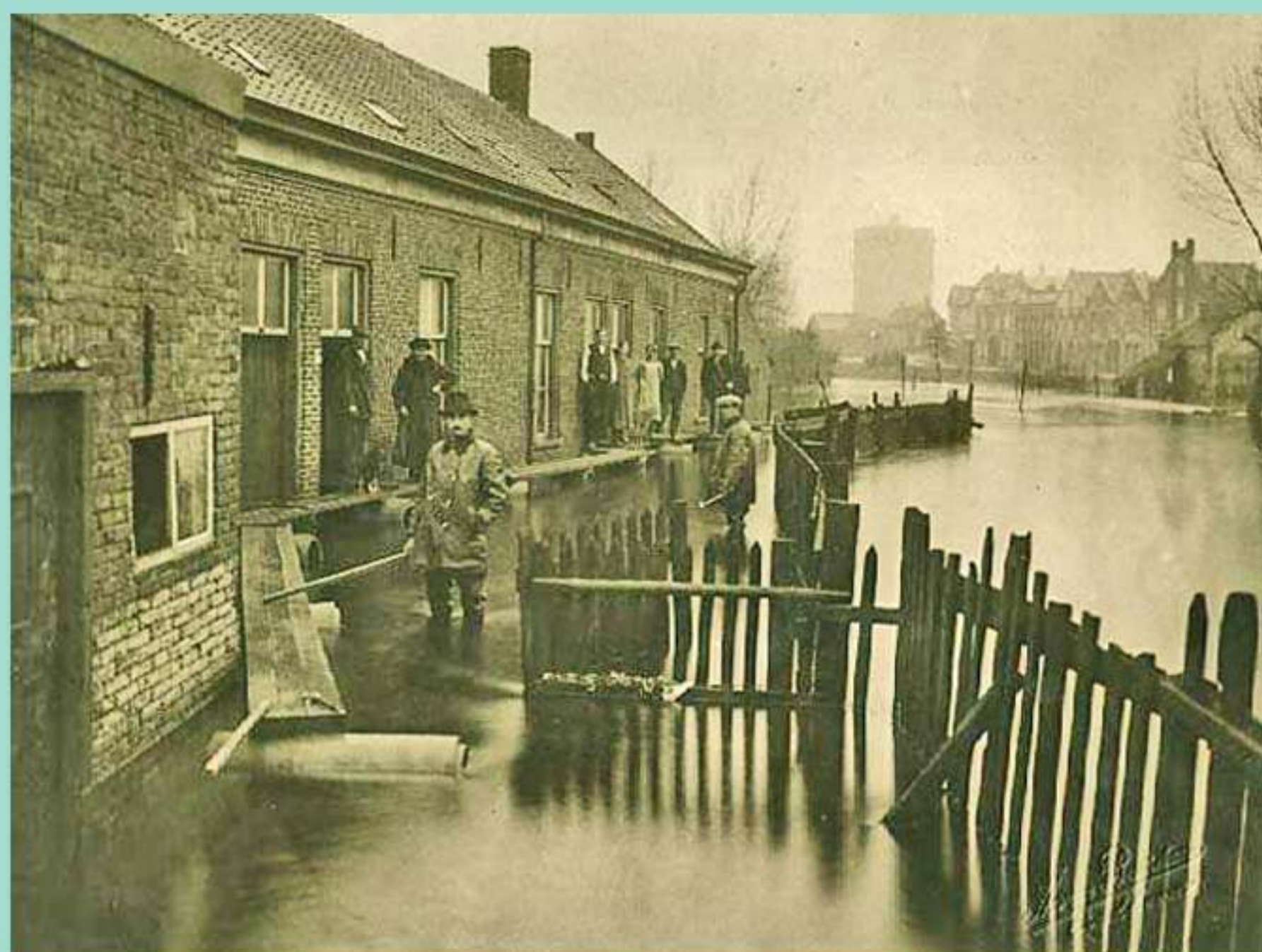
Het graven van het Beatrixkanaal gebeurde meest machinaal, eerst met twee imposante graafmachines en daarna met deze baggerschuit.

Wateroverlast

Overstroming in 1926 gefotografeerd vanuit de Dommelstraat in de richting van de Nieuwstraat. In de Nieuwstraat is nog het torentje te zien van De Olifant op de Markt. De kruising op de voorgrond is die met de Vestdijk. De autobussen lijken weinig hinder te hebben van de blank staande straten.

De 'Plekhoek' tijdens een overstroming van Dommel in 1926. Het was er niet prettig wonen, slechte huizen en vaak wateroverlast, maar ja er was ook woningnood.

Door overstroming van de Dommel stond het Stratumseind in 1920 weer eens blank.

Strijps Pad, wateroverlast. De Gender weer eens op zijn best. Rechts op de foto café de Tijgerkat en op de achtergrond de St. Petrus Melkfabriek.

Overstroming Dommelstraat in 1926. Links het woonhuis van sigarenfabrikant Adrianus Johannes Burgers, Stationsplein 2. In het midden Stationsplein 3, het woonhuis van lucifersfabrikant Johannes Ludovicus Wijers.

Wateroverlast op het Stratumseind in 1930. Midden links de Molenstraat. Is nu de Dommel of is de Stadsgracht buiten zijn oevers getreden? Het gaat goed op die smalle plankjes als iedereen dezelfde kant uitgaat. Rechts wordt echter een vloeiende passeerbeweging uitgevoerd.

December 1939, de zoveelste overstroming van de Dommel op de Plekhoek. Rechtsachter zien we de leerlooierij van Keunen. De palingvisser Viveen van de Bleekstraat had de visrechten op de Dommel vanaf de sluis in Gestel tot aan de brug bij de Paterskerk.

De Julianastraat in de wijk De Bergen onder water in de jaren dertig.

Nog een foto van wateroverlast in de Bergen maar dit keer de Sint Catharinastraat en nu in 1968. Rechts staat de oude Ambachtsschool, later werd het de Eerste Lagere Technische School Eindhoven. Het pand achteraan in het midden stond op de hoek van de Sint Catharinastraat en de Smitsstraat.

Wateroverlast St Josephlaan. Na een zware onweersbui stonden regelmatig diverse straten in de wijk Doornakkers onder water.

Wateroverlast Fellenoord in 1978. Op de linkse foto kijken we door de Vestdijktunnel richting noorden. Op het diepste punt van de tunnel stond een meter water. Op de rechtse foto waagden "dappere" studenten het er op om de fietstunnel naar de Kruisstraat te nemen. Het leverde sowieso natte broeken op. Kijkers op het viaduct keken met enig leedvermaak toe.

Boschdijk onder water in augustus 1977. Geen trottoir of vluchtheuvel te zien, alleen maar water. Op dit moment hebben we ook met "extreem" weer te maken maar toen was het niet anders. De foto is genomen op de kruising Boschdijk/Barrierweg.

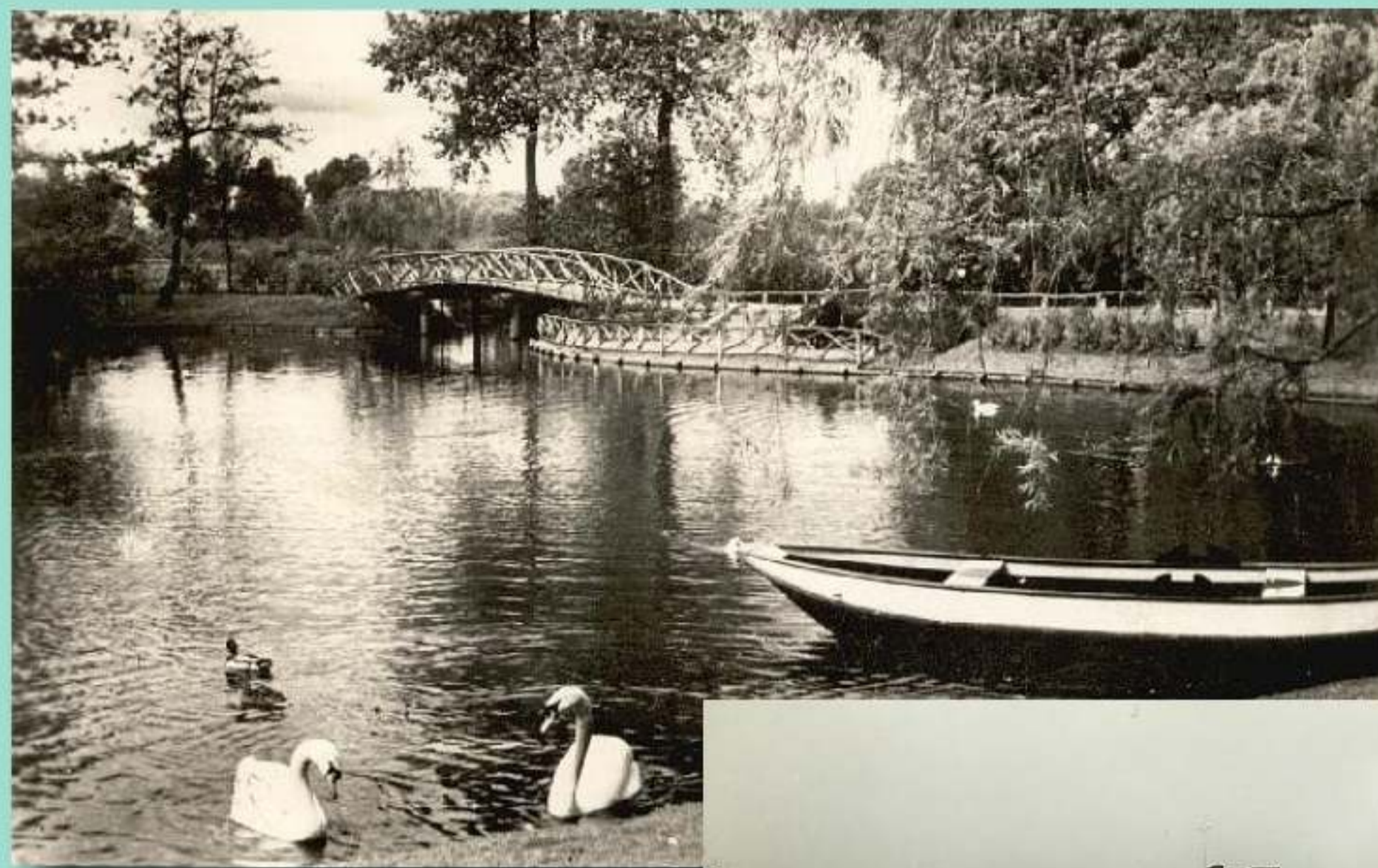
Barrierweg onder water. Het is augustus 1977 als er in de middag een hevige regenbui losbarst boven Eindhoven. Op de foto de hoek Barrierweg/Boschdijk. Het pand vooraan op de foto was in de jaren '50 het textielwinkeltje van De Goei.

Natuur, parken en vijvers

Eindhoven, Hendrik de Keyzerplein, de vijver met bordes

De grote vijver, op deze foto uit 1952, aan het Hendrik de Keyzerplein staat al vele jaren op de jaarlijkse route van de Lichtjesroute op 18 september. De vijver is dan ook niet meer weg te denken uit dit stadsdeel.

Stadswandelpark in Den Elzent.

Geert Grootepark in 1970. We kijken op de Christelijke kleuterschool De Zonnehoek aan de St. Lidwinastraat. Boven het rechte huizenrijtje (Hadewychlaan) zie je nog net de torenspits van de kerk van Stratum. De middelste huizenrijtje omsluiten de Dionysius de Karthuiserstraat en links zijn een aantal huizen van de Sint Bonifaciuslaan.

Jan van Eykgracht in het Burghplan.

Een mooie foto uit 2014 van het Kanunnikesven op de Leenderheide. Rondom het Kanunnikesven zijn dennen gekapt, omdat deze bomen de grondwaterstand te veel verlagen. Amerikaanse eiken zijn gekapt en vervangen door de inheemse variant, omdat die veel meer verschillende soorten insecten aantrekt.

Het natuurgebied De Klotputten bij Ooievaarsnest in het stadsdeel Gestel (2006).

Het kunstwerk van Frans Gast dat in 2007 van de Piazza naar het Henri Dunantpark verhuisde. Hier in het park met zijn statige bomen en de fraaie vijver krijgt de fraaie buizensculptuur alle ruimte.

De Karpendonkse Plas is ontstaan in het begin van de vijftiger jaren, door de afgraving voor de ophoging van het hoogspoor in het centrum van de stad, toen het spoor verlegd is. Destijds was de afgraving wel 20 meter diep.

Zwembad de IJzeren Man aan de Javalaan in Tongelre, hier in 2015 gefotografeerd vanaf de Insulindelaan.

Het Prehistorisch Dorp aan de Vleut op deze foto uit 2006. De Vleut is een verbreding van de Tongelreep, een zgn. zandvang. Doordat het water door de verbreding zijn snelheid verliest krijgt het meegevoerde zand de gelegenheid naar de bodem te zakken.

Ton Smitspark met mooie zonneweiden en zelfs een strandje.

De grote vijver voor het hoofdgebouw op het terrein van de TU/e.

De Burgh, nu Glorieuxpark, woning van de familie Smits van Oyen in die periode 1912-1936.

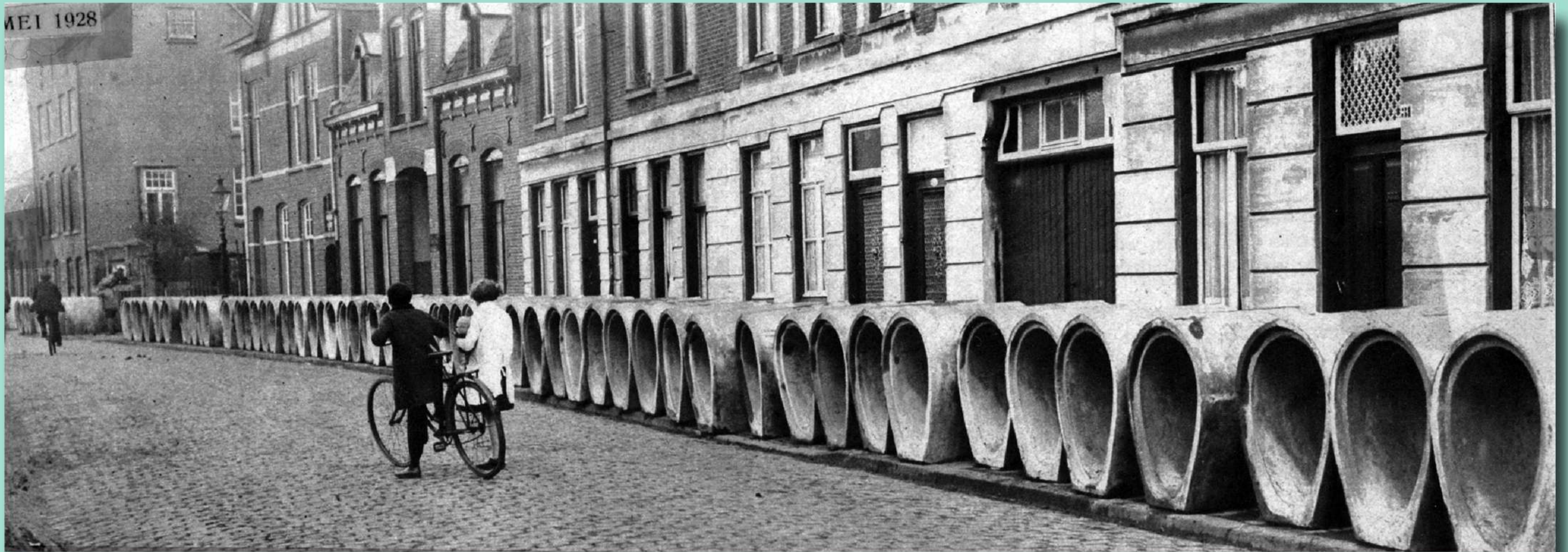

Waterpartij op de High Tech Campus aan de Professor Holstlaan.

Woningen rondom de (vis)vijver Stiffelio in Blixembosch, 2003.

Waterafvoer

Rioolbuizen voor de aanleg van riolering in 1928 op de Wal.

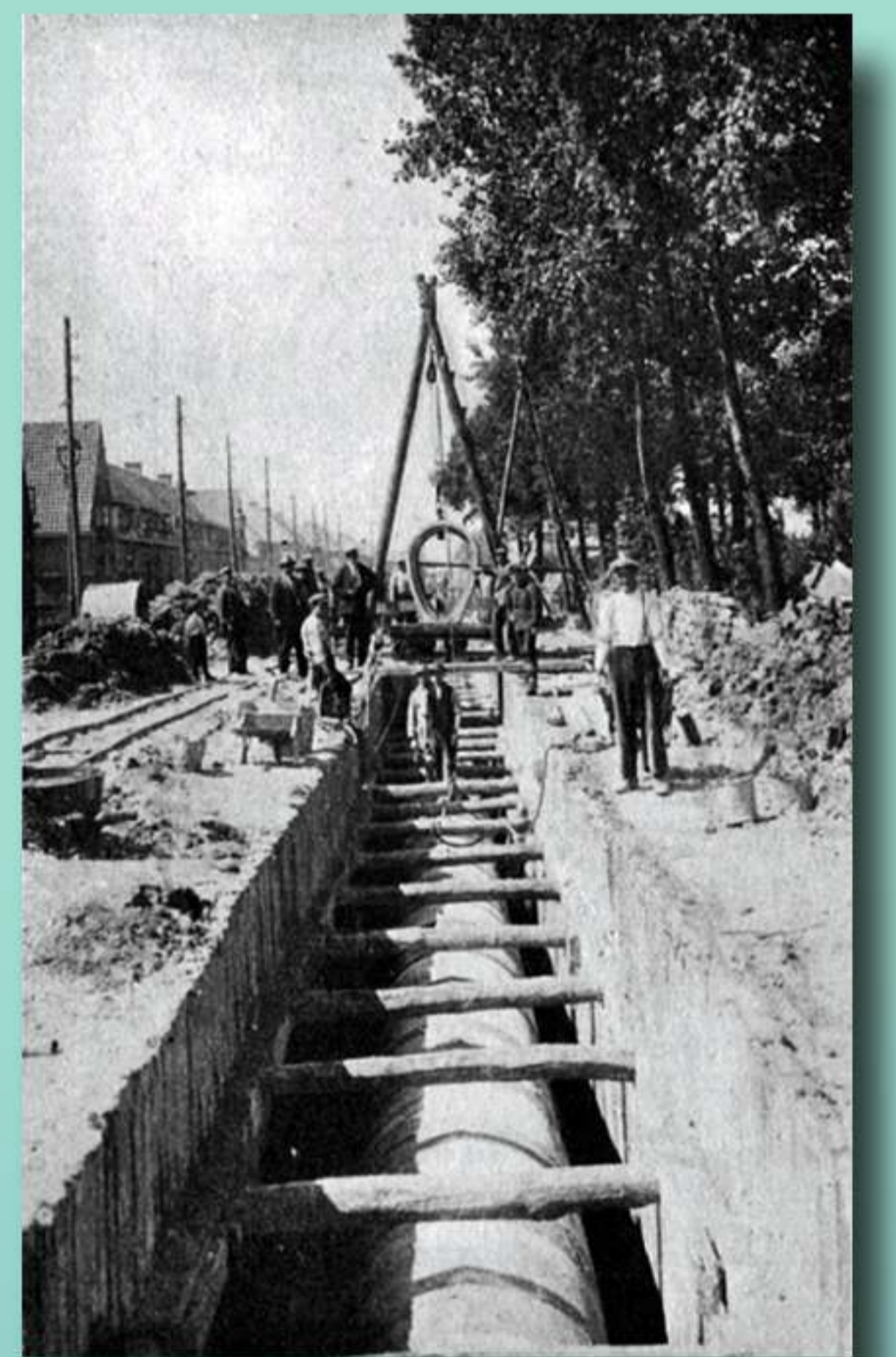
Aanleg riolering in de Harmoniestraat. De huisjes links staan in de Lijmbeekstraat.

De aanleg van riolering.

Onder de betonnen fundering; rechts de bronbemaling om de sleuf droog te houden. De buizen werden gekoppeld met rubberen slangen en leiden uiteindelijk naar een pomp om 't water af te voeren. Achterin zie je de laatste buis staan waarvandaan verder gekoppeld moet worden. Dit gebeurde met dikkere rubberachtige pakkingen die door de werklui veelal naar boven gegooid werden omdat kinderen dachten dat het drop was. Dit spul werd dan heetgestookt en vervolgens werd de nieuwe buis er met koevoeten tegenaan gewerkt.

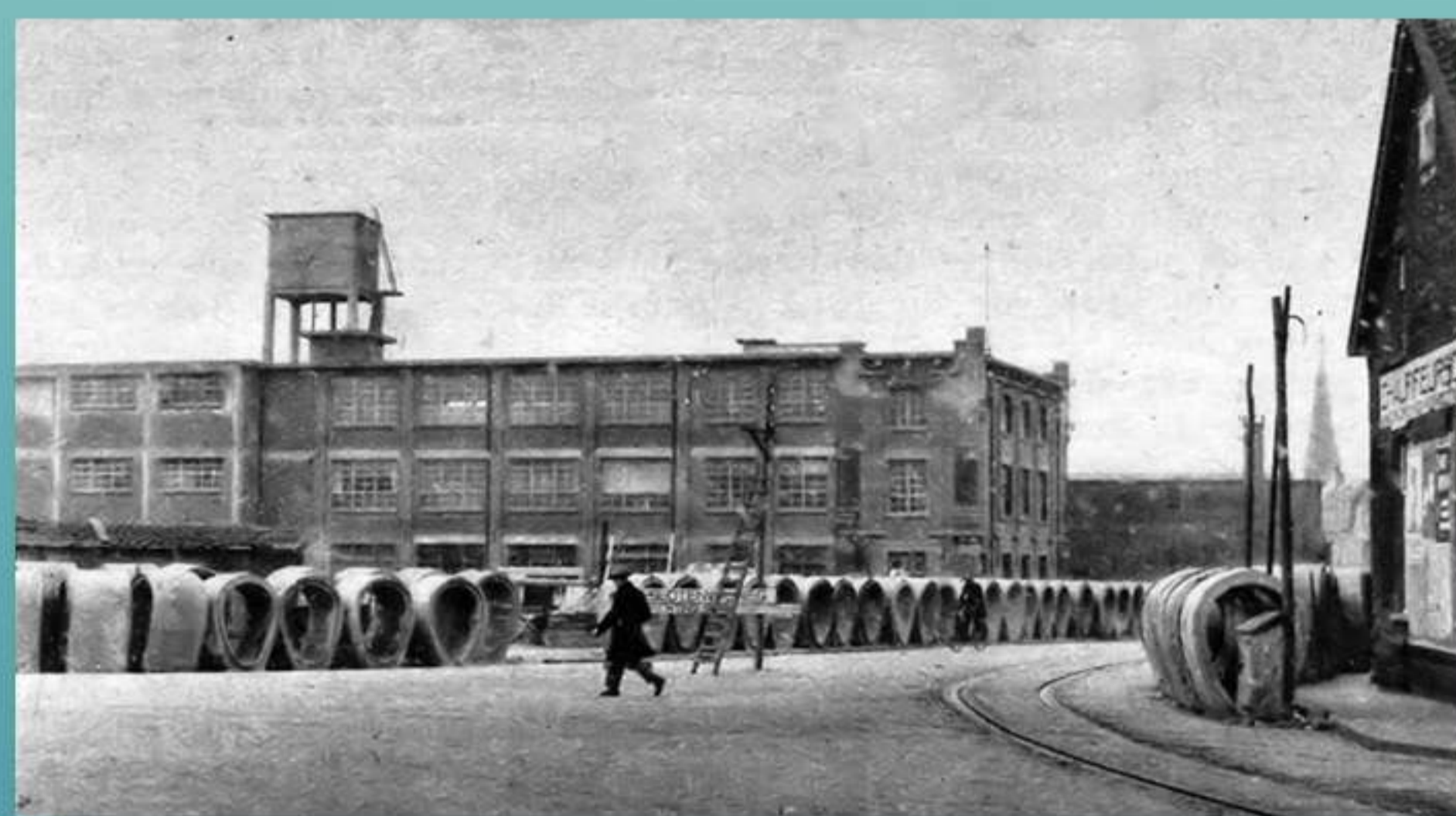
De foto's zijn gemaakt tijdens de aanleg van de riolering in 1935. Rechterfoto is ongeveer ter hoogte van Hoogstraat 250. Hier passeert zojuist de stoomtram naar Reusel. Op de linkerfoto zie je hoe weinig ruimte er voor de stoomtram overbleef. Links de villa van Kerssemakers. We bevinden ons dus ongeveer op het kruispunt Hoogstraat/Boutenslaan.

Aanleg riolering Halvemaanstraat, 1930

Rioleringswerkzaamheden op de verlengde Harmoniestraat.

De toenmalige Bleekstraat, tegenwoordig Vestdijk, met de trijpfabriek van Leo Schellens. In 1929 lagen honderden buizen klaar voor de aanleg van de riolering.

Rioleringswerkzaamheden op de Harmoniestraat.

Vissen in het afwateringskanaal. Deze foto uit 1978 is gemaakt vanaf de brug aan de Beemdstraat richting Strijp. In de verte de Theresiakerk.

Dit is fiets-voetgangersbrug 't Werdje over het afwateringskanaal nabij de sluis in Gestel (Hanevoet 2007).

Op deze foto uit 2011 zien we knotwilgen langs het afwateringskanaal. Rechts achter de knotwilgen loopt de Gender.

Kunst in het water

SOH, State Of Humanity is het pseudoniem van kunstenaar Alex Vermeulen. Op 12 september 2006 ronde hij een project af waaraan hij gedurende 6 jaar met 32 studenten natuurkunde van de TU Eindhoven had gewerkt. Het droeg de titel SOH19 States of Nature en was een van de grootste kunstwerken in de openbare ruimte in Nederland. Het idee ontstond bij de studenten zelf rond 1999/2000. Het hoofdonderdeel van het kunstwerk was een Boeddha in een capsule van perspex die overdag drie meter boven een vijver zweefde en bij zonsondergang onder het wateroppervlak zakte. In de vijver met een oppervlakte van 1700 m³ dreeven daarnaast 88 zwarte eieren met op elk ei een zonnepaneel. De panelen leverden de stroom voor het magnetische veld waarmee de Boeddha opgetild werd. Het was de bedoeling van de universiteit om het kunstwerk vijftien jaar te laten staan. Op 1 juli 2010 spatte de perspexcapsule echter uit elkaar en verdween de Boeddha naar de bodem van de vijver. In juli 2014 werd de Boeddha opnieuw geplaatst, echter nu met een hydraulisch systeem in plaats van zwevend boven elektromagneten.

Kunstenares Carla Rutgers Hendriksen heeft in 1992 het bronzen beeld van de vrouw in de Heuvel ontworpen op basis van een schilderij van Rembrandt: "Badende vrouw" uit 1654.

Join the pipe in de Dommelstraat. De watertappunten zijn heel herkenbaar omdat ze de vorm hebben van een stuk waterleiding.

Ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van DAF is namens de gemeente Eindhoven een monument geschonken van de hand van Gijs van Bon. Dit kunstwerk van beton en staal is in 2010 geplaatst in het Eindhovensch kanaal. In de volksmond wordt dit ook wel *de bril* van Eindhoven genoemd.

Doodgravers, naar El Lissitzky, Van Abbemuseum 2009.

Vliegende dolfinen van kunstenaar Lucie Jansen in 1988 geplaatst in de vijver aan de Planetenlaan. De drie stalen elementen zijn uitgevoerd door Theo Coenen in opdracht van de Gemeente Eindhoven.

Verborgen op een eilandje in het Stadswandelpark staat het werk van Pjotr Müller, gemaakt van bellingahout. Het is geplaatst in 1992 en heet "Zonder Titel".

Kubus, aluminium en staal. De gemeente Eindhoven heeft n.a.v. de tentoonstelling Beelden in het Stadswandelpark in 1982 dit kunstwerk van Dik Box aangekocht. In september 1998 is het beeld herplaatst.

Ogen op steeltjes, het kunstwerk van Jac van Someren op landgoed De Grote Beek.

'Wording', dat Piet Killaars in 1968 speciaal voor de TU/e maakt en in de vijver komt te staan, is een keerpunt in zijn oeuvre. Voor het eerst verbindt Killaars een concreet gegeven, een hand, met een abstract gegeven, groei. Uit de vijver voor het hoofdgebouw komt een hand uit het water, die zich vermengt met een grillig groeisel. Volgens hem een geschikt thema voor een beeld voor de Technische Hogeschool Eindhoven: studenten groeien tijdens hun studie, maar niemand weet precies hoe. Later, bij de renovatie van de campus, wordt de vijver gedempt en staat het beeld op het grasveld voor het Hoofdgebouw; in 2012 komt het water weer terug.

Water in de kunst

Vincent aan zijn broer Theo in brief 469 op 14 november 1884:

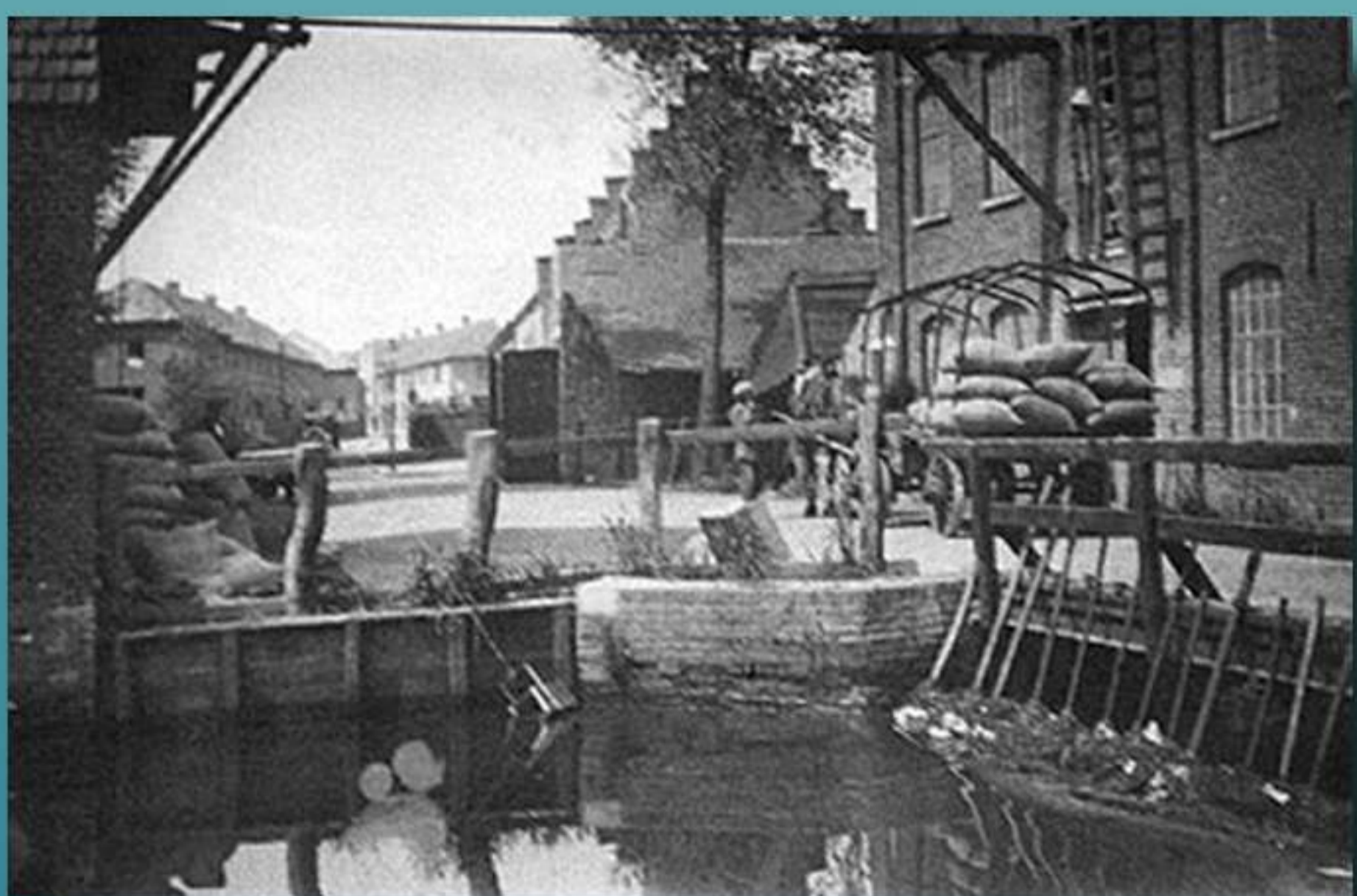
"Dezer dagen ben ik, ondanks het weer hier vrij terdeeg vriest nog buiten aan het werk aan een nogal groote studie (meer dan 1 meter) van een ouden watermolen te Gennep, aan den andere kant van Eindhoven. Ik wil dat geheel buiten afwerken - maar het zal ook wel het laatste zijn dat ik dit jaar buiten schilder."

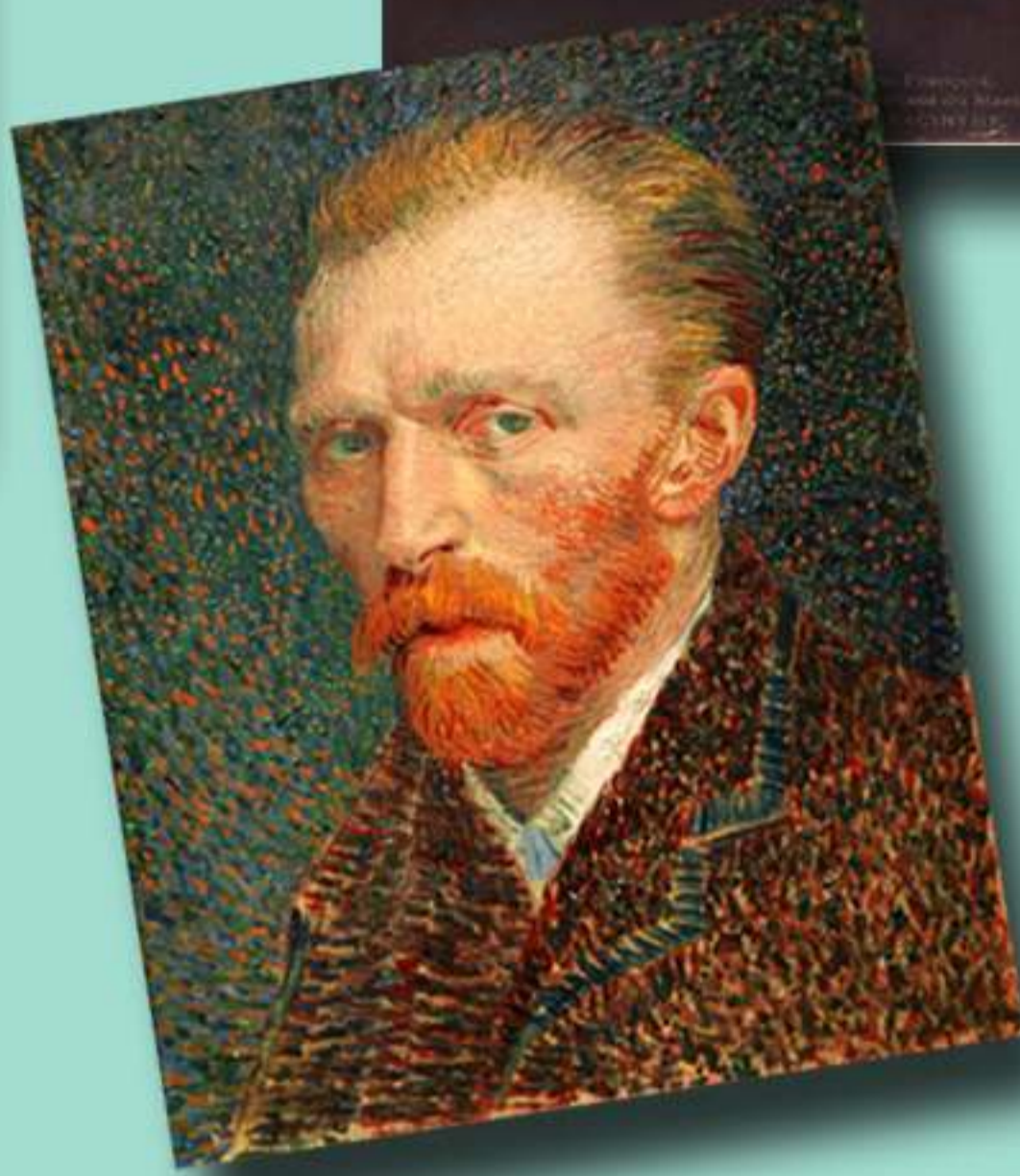
Vincent van Gogh. Raderen van de Gennepse watermolen, 1884. Collectie Noordbrabants Museum Den Bosch.

Albert Troost, geboren in Eindhoven 1924, woonde in de Primulastraat 11, tekening uit 1955.

De Schimmelse of Woenselse molen, was een dubbele onderslagmolen die fungeerde als vol-, koren- en oliemolen. Daarin werden schors, boekweit, koren gemalen en koolzaad geperst. Beide molens waren voorzien van stalen raderen met houten schoepen. Al sedert de 13e of 16e eeuw zou hier een watermolen staan; de molen wordt voor het eerst vermeld in 1379. Het was de grootste watermolen uit de omgeving. Omstreeks het jaar 1800 stond er in Woensel nog maar één molen, de oude watermolen aan de latere Brugstraat, die toen nog Molenstraat heette. In 1813 was de molen in bezit van de wollenstoffenfabrikant J. Vogelpoel en de brouwer H. van Will. Hij werd dat jaar te koop aangeboden als koren-, boekweit-, olie- en volmolen. Uit de aankondiging van de verkoop blijkt dat de volmolen in 1802 geheel opnieuw was opgebouwd en op zijn "Hollandsch" ingericht.

In brief 470 schrijft Vincent aan Theo op 17 november 1884:

"Gisteren bragt ik juist t'huis die studie van den watermolen te Gennep, waar ik met plezier aan heb gewerkt en die me te Eindhoven een nieuwe kennis bezorgd heeft die met alle geweld wil leeren schilderen."

Vincent van Gogh zou in 1884 minstens vier keer de Gennepse Watermolen in Gestel schilderen.

P.S.: de kennis was Anton Kerssemakers.

Anton Pieck, schetsontwerp van Anton Pieck van de ingang van het recreatiepark Gennepse Molen (eind 50-er jaren).

Woenselse watermolen, Jaak van Wijck 1870-1946.

In 1819 kwam de molen in handen van de bekende Eindhovense textielfabrikanten J.J., A. en J. Smits. De molen was toen verhuurd aan de molenaar W. van der Grinten. In 1851 was de molen nog in bezit van de familie Smits en van Jhr. Mr. E.J.C.M. de Kuyper, die gehuwd was met diens dochter, J.Th.V.C. Smits en weduwe van J. Smits. In 1852 verkochten zij de molen, die voor de helft eigendom werd van molenaar J. Notten en van genoemde Jhr. De Kuyper en diens zwager Jhr.Th.G.H. Smits van Eckart. In 1867 liet hij de graanmolen afbreken en vervangen door een stenen gebouw van vier verdiepingen. In 1878 verkreeg J. Notten de gehele molen in eigendom.

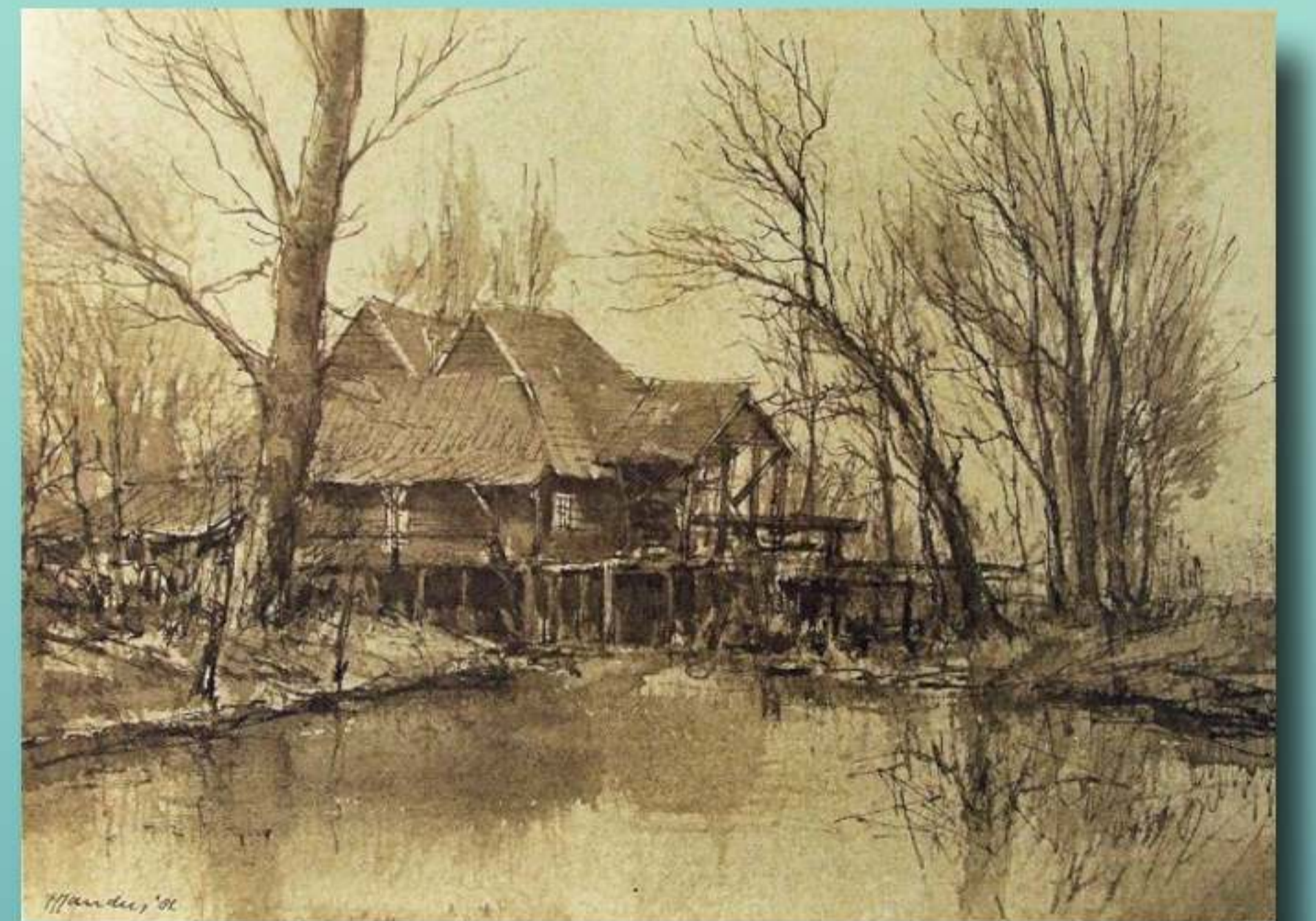

De watermolen stamt oorspronkelijk uit 1249 en eigenaar/pelgrim Lodderken en vrouw Aleidis legden vast dat hij als liefdesgift aan de Norbertijnen van Postel (België) overgedragen zou worden, echter in bezit van het klooster moest blijven. Na de 80-jarige oorlog werd de molen in 1648 geconfisqueerd. Als korenmolen zou die vier eeuwen in het bezit blijven, maar in 1583 door de Hertog van Parma, in opdracht van Philip de 2e, verwoest. Echter in 1586 alweer opgebouwd. In de 17de eeuw werd deze ingezet als volmolen en in 1802 kwam er een tweede waterrad. Na de dood van mev. Rumolds-Smits (1883) kwam de molen in (1884) in bezit van Anthonie Holten, zowel de bijgebouwen als het woonhuis. Zijn dochter Marie werd de opvolgster en zou zeven jaar de "mulder" zijn.

Rechts van de trompetterloop bouwde in 1884 J.M. van de Boomen een nieuwe boerderij en thans aardappelhandelaar "gebroeders Kapteijn". Volgens onderzoekers zou Vincent die ook geschilderd hebben, maar ik denk niet dat van Gogh splinternieuwe gebouwen topografisch vastlegde. Het café, tot 1935 naast de molen, was geliefd om de specialiteit "Dommelpaling in gelei" die vers uit het Dommelwiel gevangen was.

De molen zelf kwam uiteindelijk in erbarmelijke staat te verkeren. Sinds 1961 kwam hij in gemeentelijk Eindhovens bezit en kreeg na een ingrijpende restauratie een monumentenstatus. Daarbij werd de kap van de molen vervangen en volgens Ben Rodijk, die in de buurt woont, heeft hij gezien hoe deze kap verwijderd werd en tegenwoordig elders in de Gennepsparken als overkapping dient.

Met dank aan dhr. Peter Nagelkerke.

Gennepse watermolen 1982, Frans Manders.

Woenselse watermolen 2007, Frits van de Kerkhof 1933-2017.

Hij kreeg vergunning om daar een stoommachine in te plaatsen. Bij de molen verrees een schoorsteen met een hoogte van 14 meter. Blijkens het gemeenteverslag over 1878 had de stoommachine een kracht van 15 pk. De Meelfabriek Joh. Notten & Cie. heeft 75 jaar bestaan. Daarna werd de familie Van der Putten de eigenaar, NV v.d. Putten's Graanhandel. Uiteindelijk werd de molen in 1935 gekocht door de gemeente Eindhoven, die het oorspronkelijke wolfsdak verwijderde en er een plat dak van maakte. Hoewel de molen was aangewezen als rijksmonument werd ze op illegale wijze gesloopt in 1955-1956 ten behoeve van de bouw van de Technische Hogeschool Eindhoven. Er is nooit iemand vervolgd voor de sloop. Op de plaats van deze molen staat nu het Auditorium. De loop van de Dommel is ter plaatse verlegd.

Evenementen op het water

TU-terrein

Muziek op de Dommel is een uniek klassieke muziekfestival op unieke locaties, zoals hierboven bij het Van Abbemuseum. Aan de oevers van de Dommel in Eindhoven kan jong en oud drie dagen lang genieten van gevarieerde concertprogramma's met optredens van zowel topartiesten als amateurs en jonge talenten, orkesten en ensembles.

TU-terrein

Op 26 augustus 2017 ging de eerste Swim to Fight Cancer Eindhoven van start! Deelnemers zwemmen in het Eindhovens Kanaal vanaf de start ter hoogte van de DAF-fabrieken 2 kilometer tot de finish aan het Havenhoofd bij het NRE-gebouw.

Een heel directe communicatiewijze voor het waterschap De Dommel, gebaseerd op ieders behoefte om droge voeten te houden. Dit was een onderdeel van Tom Loois examenproject voor de Design Academy. De Dude in de Dommel.

Het evenement Doe de Dommel, met veel interessante kijk- en doedingen langs de Dommel. Hierboven de poster uit 2010.

1983

Constructiewedstrijd W, de jaarlijkse opdracht die eerstejaarsstudenten werktuigbouwkunde krijgen om een bruggetje over de Dommel te bouwen. Sinds begin jaren 80 wordt de constructiewedstrijd van Simon Stevin gehouden in zijn huidige vorm. Vanaf dat moment zijn er twee permanente palen in de Dommeloevers gehaald voor de wipconstructie. Eerder werd de werktuigbouwkundige kennis op een andere manier getoetst. Op de foto met de brug, waarschijnlijk genomen in 1983, zie je dat. "Een opdracht met dezelfde bedoeling", zegt Pieter Nuij, docent bij Werktuigbouwkunde. "Studenten krijgen een bepaalde hoeveelheid materiaal, ijzerprofielen, moeren en schroeven en moeten een constructie bouwen. De sterkste wint en het is ook belangrijk dat de te dragen kracht goed voorspeld wordt."

Studenten van de TU/e doen in april 2016 een poging om de eerste bierkragenbrug ter wereld over water te bouwen. De brug over de Dommel in Eindhoven moet een overspanning krijgen van ten minste 27 meter, waarmee het huidige record van de concurrentie uit Delft, 22,15 meter met vijf meter zou worden verbroken. TU/e'ers zetten in 2012 een brug van 19,55 meter neer. Dat was een forse verbetering van het eigen record van 12,6 meter uit 2005. De Eindhovenaren zijn dan ook niet bepaald onder de indruk van het nieuwe record van de Delftse studenten: drie meter extra in drie jaar tijd.

De bouwkundestudenten van de TU/e willen er nu een schepje bovenop doen en iets spectaculairs neerzetten. Niet alleen met een paar meter méér, maar ook door de eerste bierkragenbrug over water te bouwen. Uitgangspunt van het ontwerp wordt net als in 2012 een zogenaamde kettingboog. De kragen worden niet verlijmd of vastgeschroefd, maar in de boog liggend op hun kant, in elkaar geschoven. Twee metershoge torens aan weerszijden - gemaakt van kragen met gevulde flesjes water - moeten het geheel bij elkaar houden als de ondersteunende steigerconstructie wordt weggehaald. De brug krijgt een plek over de Dommel tussen het Limbopad en de fietsbrug. Dat brengt de nodige beperkingen en uitdagingen met zich mee. De bouwers mogen niet in de Dommel zelf komen; er mag tijdens de bouw zelfs geen kratje in het water vallen en ook mag er niet worden gegraven op de oevers, ter bescherming van flora en fauna. En er moet rekening worden gehouden met de beschermde vleermuisensoort die er bivakkeert!

2011

Voor het publiek gaat het er vooral om het moment mee te maken dat de constructie het niet meer houdt en de belasting, zowel vroeger als nu bestaande uit studenten, te water raakt.

Aan belangstelling geen gebrek!

Sport en spel ...

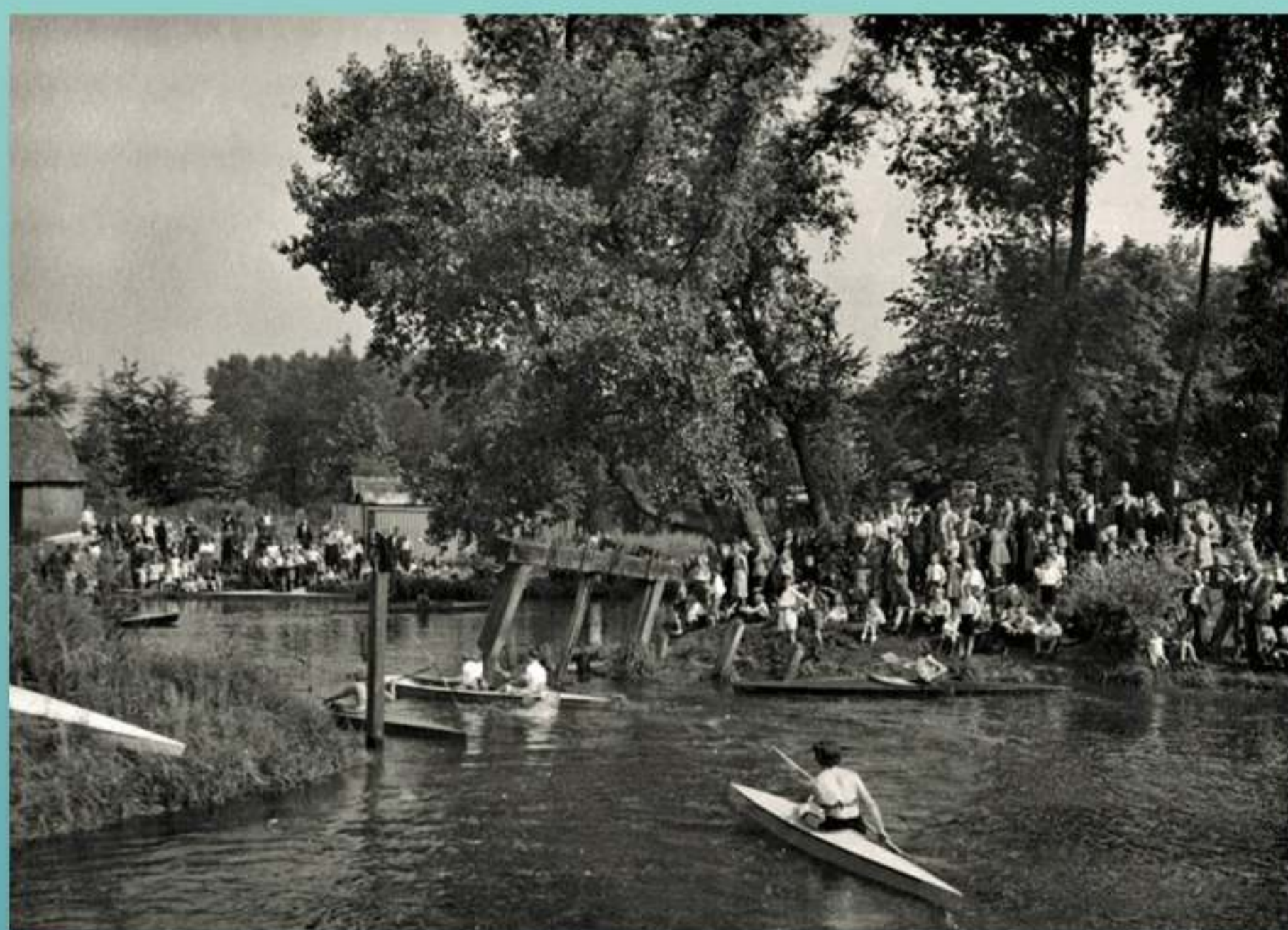
De Klotputten

Vissen werd niet alleen gezien als ontspanning, maar ook als een echt sportgebeuren.

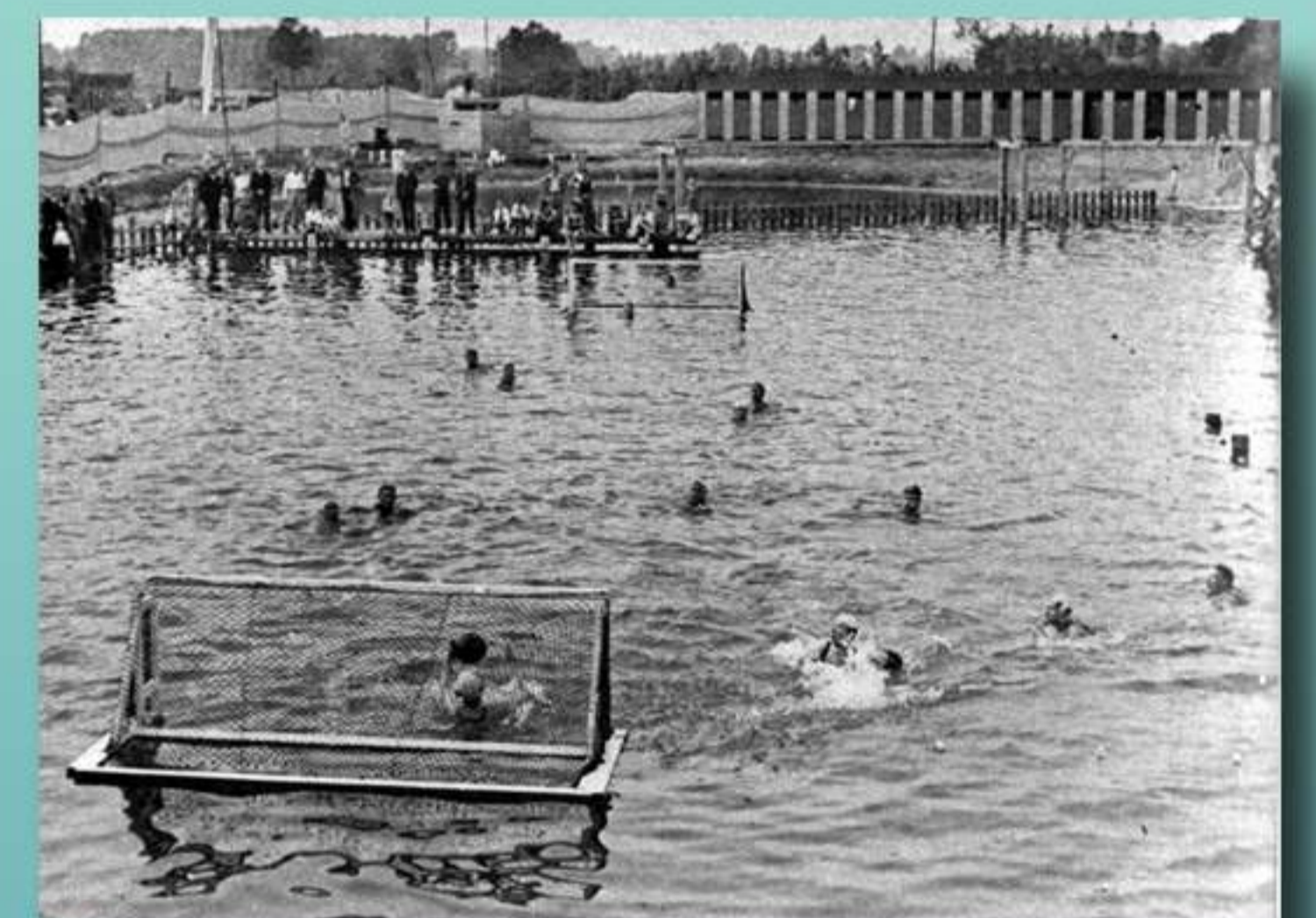

1957. Roeivereniging Villapark onder leiding van Pastoor Holtus, met een drietal instructeurs. Op de wagen de leden die regelmatig oefenden in het Eindhovens kanaal. De trots was de sloep geheten Maris Stella.

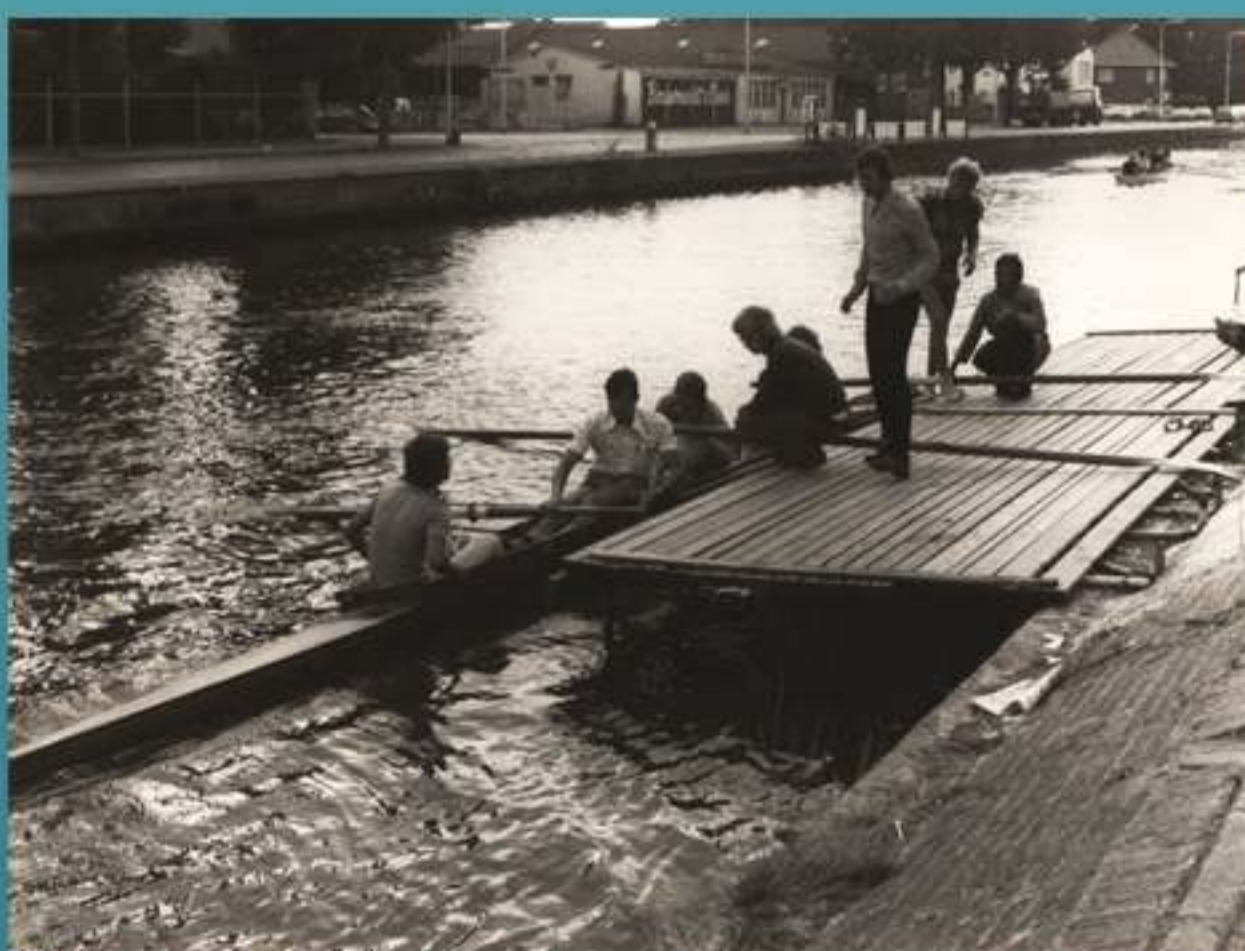

Roeien hoort bij studenten. De eerste Eindhovense studentenroeivereniging Tachos werd als ondervereniging van het Eindhovens Studenten Corps opgericht op initiatief van Herman Dorgelo, student werktuigbouwkunde en zoon van de eerste THE-rector prof. dr. H.B. Dorgelo.

KANOSPORT
KORTE BAAN-WEDSTRIJD.
De Eindhovensche Kano-club „Gennepers Molen” zal op Zondag 21 Juni 1942 op het Eindhovensche Kanaal te Eindhoven, tusschen 1e en 2e brug gewestelijke kortebaantwedstrijden organiseren. Aanvang om half drie.

"Moment uit den waterpolowedstrijd tusschen Aegir 2 en Baronie (Breda) te Eindhoven" in het gemeentelijk zwembad aan de Dommel, foto uit Ons Zuiden juni 1933.

Ondanks de aanvankelijke inspanningen van prof. Dorgelo om alle studenten onverzuild onder te brengen in het ESC, ontstonden er na verloop van tijd toch twee andere studentenverenigingen. En ook daar wilde men roeien. Binnen Demos richtten de studenten Ricardo Martir en Bernard Braakman in 1966 een tweede studentenroeivereniging op onder de naam Telamon. Er werd geroeid op het Eindhovens kanaal. Twee verenigingen bleek op den duur wat te veel voor de THE, maar ideologische verschillen ('we willen niet roeien met die corpsballen') en praktische bezwaren hielden lang een fusie tegen.

"In september 1960 heb ik tijdens een koffiekwartiertje het initiatief genomen om een studentenroeivereniging op te richten. Mijn vader vond dat geweldig. Ik heb alle aannemers en onderaannemers op het THE-terrein aangeschreven om geld te vragen voor de aanschaf van boten." Een van de eerste boten was overigens een privégeschenk van de rector. De Tachos-roeiërs konden niet op de Dommel terecht en vonden hun stek in het Beatrixkanaal, waar de basis werd gelegd voor de jacht op de blikken, het roeiersjargon voor medailles.

In 1975 was het echter zo ver. Onder de naam Thêta betrok de gefuseerde club een nieuw gebouw aan de Kanaaldijk. De vloot werd uitgebreid, de trainingaanpak en het onderhoud van de boten werden steeds professioneler and the rest is history. Roeiers als Karel Delhij, Gerard Egelmeers, Jelle Oudemans en Dirk Lippits behaalden nationale en internationale successen.

... en ander watervertier

1940. De man op het bankje is Sjaak van Schoonderwalt. Hij verhuurde kano's voor op de Dommel, was vrijgezel en ging vaak naar café Rapelenburg. Toen hij ouder werd, kreeg hij eten van de zusters van het Rapelenburgklooster. Wanneer hij overleden is, weet men niet precies, maar op de dag van de begrafenis was het geen goed weer en werd er eerst maar even café Rapelenburg aangedaan. Daar werd de kist onder het biljart geschoven en werd er nog even gebiljart en een neutje gedronken alvorens ze naar de kerk gingen.

Collse watermolen 1930.

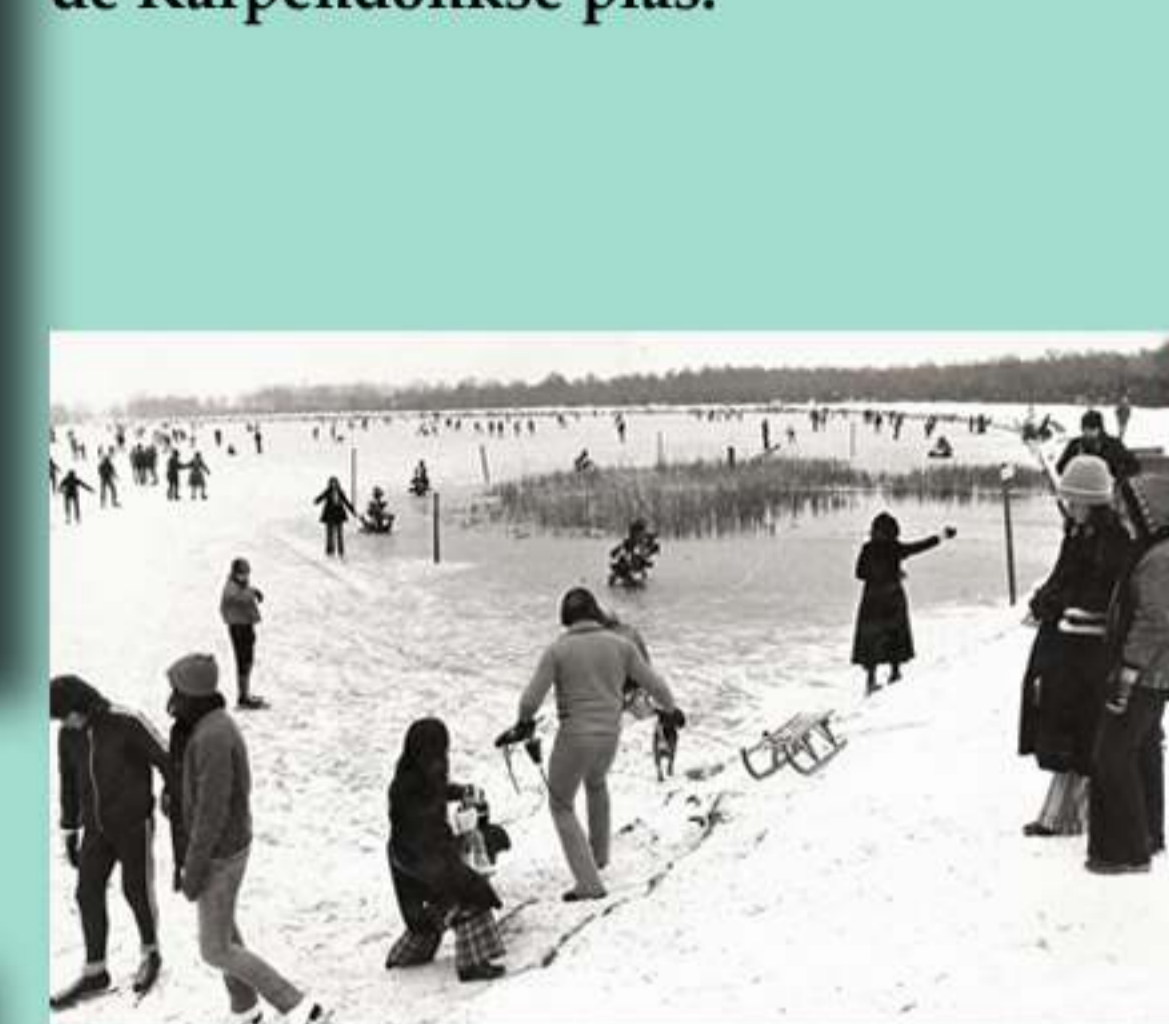
Windsurfen is een Amerikaanse uitvinding, daterend uit 1967, op naam van Jim Drake en Hoyle Schweitzer. In 1972 zette de eerste Nederlander zijn voet op een surfplank, in 1980 wemelde het op alle grote en kleine plassen van de zeiltjes, zoals hier op de Karpendonkse plas.

De IJzeren Man. Deze dames zijn aan de 'heren'-zijde aan het zwemmen, dus in 1963 was het 'al' gemengd zwemmen.

De zwemvijver op Eikenburg.

1976 schaatsen op de IJzeren Man.

De waterfiets voor't hele gezin!

"Een vrolijk kiekje in het heerenbassin van ons gemeentelijk zwembad. Waar kan men op 'n heeten zomerschen dag beter zijn dan in het water?" Uit de Eindhovensche Illustratie. Het in augustus 1920 geopende zwembad werd al weer gesloten in 1931. Eén van de oorzaken was het probleem van het snel vervuilde water.

Sportpark Aalsterweg 1938. In de zomer kon je er pootje baaien en in de winter schaatsen. Een toegangskaartje voor de schaatsbaan kostte toen 10 cent.

Relaxen in het Frater Simon Deltourpark, 1913-1984. In 1942 komt hij naar Eindhoven, naar het fraterklooster aan de Frankrijkstraat 101. In de kloostertuin bouwt hij een grote voliëre voor praktisch biologie-onderwijs. Vanaf 1948 worden er verbeurd verklaarde en in beslag genomen vogels ondergebracht, zodat het een justitiële voliëre wordt. Al snel krijgt hij een dagtaak aan deze opvang en wordt hij, autodidact, bij de rechtbank veelvuldig gevraagd als getuige-deskundige voor natuuraangelegenheden. Wanneer de vogels in de revalidatieopvang weer op krachten zijn, zet hij die uit op landgoed De Wielewaal met toestemming van Frits Philips. Op 10 september 1983 wordt in de Gennep Parken het naambord Heemtuin Frater Simon Deltour onthuld en start de aanleg door vrijwilligers bij het Milieu Educatie Centrum. De frater vond immers dat natuuronderwijs in de natuur zelf moest plaatsvinden.

Spelen in de Gender.

In 1941 gingen de kinderen van de Nutsschool Floralaan al op onderzoek uit, toen nog vanuit hun schooltje in de Jaguarstraat. Hier de derde klas bij het Kannunikesven op Schuttersbos.

De Plekhoek, 1930. De kinderen zijn 'op hun `s zondags' gekleed, maar zoals altijd trekt het water, dus of ze schoon blijven?

Poelenadoptieprogramma

De poelen in de gemeente Eindhoven vervullen een steeds grotere rol als 'buitenklas': een school adopteert zijn eigen poel op loop- of fietsafstand van de school. De kinderen doen bij hun eigen poel veldwerk (voorjaar) en helpen bij het beheer ervan (najaar). In het najaar van 2008 deden meer dan duizend kinderen van onder meer 23 basisscholen en scholen voor speciaal onderwijs mee. Het project is ontwikkeld voor de groepen 6-8 van de basisschool met uitbreidingsmogelijkheden voor de overige groepen.

Bij het onderhouden van een paddenpoel blijf je niet schoon!

Contour van Vincent van Gogh bij de Gennepse watermolen.
Ontworpen door Peter Nagelkerke en in 1 cm dik cortenstaal met snijbrander uitgesneden door Lennie van Vugt.

Expositie

Waterrijk Eindhoven

Keizersgracht, Eindhoven 1918

